





### मुक्तकका प्रयासहरू : भारी मन धेरै हलुगो भएको छ अहिले



धान, चामल, पिठो बग्यो, बग्यो खाने थाल पनि  
वेहाल भयो जिव्जगी यो, नसोझ्ने के छ, हाल भनि  
सम्पत्तिको मेरो नाउँमा, घर थियो जेजो गाउँमा  
त्यही घर पनि बगिरह्यो, अखिँ अधि छाल बनि।

- प्रभा पोखरेल



सधैँ राम्रो नहोस भने आफ्नाहरू थिए  
धोरै सुन्ने धेरै जान्ने आफ्नाहरू थिए  
प्रगतिको बाटो अधि बढन खोज्दा मैले  
पछिवाट खुट्टा तान्ने आफ्नाहरू थिए ।

- अर्जुन अधिकारी



धरती बाँफियो सब विदेशिए युवा जति  
नभएपछि युवा देशमा समस्या कति-कति  
भासिए युवा परदेशमा फर्केर नआएपछि,  
विग्रिए घरव्यवहार सबको गति न मति ।

- जेबी खत्री



अज्जानमा तिम्रो भावनालाई चोट पुऱ्याएँ मैले  
आफ्नो भुलमा माफी माग्दै शीर झुकाएँ मैले  
केही पाउनलाई केहि गुमाउनु पर्छ भन्थे भन्नेहरू,  
तिमीलाई पाउनका निम्ती हजारौं नाता गुमाएँ मैले

- नीता गुरूंग भाटिया, असम



दिनमा हैन मात्रै प्रत्येक रातमा हुन्छ  
डरलाग्दा राक्षसहरूको साथमा हुन्छ  
यस्तो सपनीको फल के होला साथीहरू  
हररात सपनीमा मसान घाटमा हुन्छ ।

- लक्ष्मी नेपाल



पहाडी भागमा छुकछुके मनो रेल आयो  
मदेशतिर भात्साको धारामा तेल आयो  
हामी कौवा जस्ता जनताका लागि भने  
सिखो बोटमा काँचो र कट्मेरो वेल आयो ।

-शंकर ज्ञवाली



किन रुन्छे, जुरेली चरी चला हुकें उडेर भुरूरू  
रूखको डाकी भाँचियो अब, छैन वास रुन्छे धुरूरू  
हाम्रो नि त्यस्तै हो चाल जुरेली चरीको सरह  
बस्ने खाने ठेगाने छैन जाउँ कता दौडँदै गुरूरू

- गुरूदत्त ज्ञवाली



टाउको भरी रहरहरू उमान छडीसकें  
सताउने भूटा सपनाहरू फाडिसकें  
भारी मन धेरै हलुगो भएकोछ अहिले  
नसोध केहि छैन मसँग सबै वाडिसकें ।

- गंगा दहाल



सुस्तरी यो दिन हल्ल्छ तिम्रो याद आउँछ,  
साँफ वेस्सरी हुरी चल्छ तिम्रो याद आउँछ  
तिम्रो भौतिक शरीर नरहेको पिडाले आमा  
जब भित्री मन जल्ल्छ तिम्रो याद आउँछ ।

- बिकास कठेल समर्पण



मैले मिलो आकाश दिएकी थिएँ  
जुनेली रातहरू दिएकी थिएँ  
तर तिमिले कहिले बुफेनौं प्रिय  
मेरा निस्वार्थ भावनाहरू दिएकी थिएँ ।

- टीका चापागाई



तिम्रो हाम्रो हिडने बाटो, अब एउटै तय हुन्छ,  
मिल्ने शब्द आए भने, मात्रै गीतमा लय हुन्छ  
लक्ष एउटै विचार एउटै, भाव एउटै छ भने त  
कसैले ढाल्न नसके, जरो नभए त भय हुन्छ ।

- चन्द्रकला आचार्य



कसरी जिउनु पर्छ समुद्रले बहेर सिकाउँदै छ  
संयमता नै ठूलो हो भनी सहेर सिकाउँदै छ  
विलौना गर्दै हिँड्दा समस्याको हल हुँदैन भनेर  
गन्तव्य भुल्नु हुन । मौनतामै कहेर सिकाउँदै छ ।

- गीताश्री शर्मा

### अमर निवासलाई शब्दयात्रा सम्मान



आध्यात्मिक गौरवयुक्त सम्पदाको संरक्षण, संवर्द्धन गराई सामाजिक पुनर्जागरण गराउन  
कविप्रसाद गौतमद्वारा छ दशकअघि स्थापना भई चन्द्रमणि सिन्धेलको नेतृत्वमा अधि बढेर  
मानव कल्याणका लागि विभिन्न प्रकारका उमरहरूको आयोजना गर्नुका साथै अन्य आध्यात्मिक  
गतिविधिहरू पनि सञ्चालन गरिरहेको अमर अखण्ड हरिमण सङ्घीर्तन मण्डल ('अमर  
निवास', काभ्रेपलान्चोक) लाई 'शब्दयात्रा नीलकण्ठेश्वर कुण्ठामा आध्यात्मिक संस्था सम्मान,  
२०८१' सम्पन्न गरिएको छ । संस्थाका तर्फबाट उपस्थित हुनुभएका अध्यक्ष वासुदेव  
काफ्लेलाई पदम दहालले माला, अच्युतप्रसाद पौडेल 'चिन्तन' ले उपहार, कुण्ठामा कुट्टकेलले  
भेटी, हरि मञ्जुश्रीले किराट र चन्द्रबहादुर खड्काले अभिवन्दनापत्र सम्पन्न गर्नुभएको  
थियो । कार्यक्रम हरि मञ्जुश्रीको सभापतित्व र नेत्रप्रसाद श्रेष्ठको प्रमुख आतिथ्यमा यही  
असोज ११ गते शुक्रवार शब्दयात्रा प्रकाशनको सभाकक्षमा आयोजना गरिएको थियो ।

### इलाम बोल्छ को लोकार्पण



इलाम बोल्छ कृति लोकार्पण भएको छ । इलाम विकास समाज, काठमाडौंले राजधानीमा  
आयोजना गरेको विशेष कार्यक्रममा साहित्यकार धरणीप्रसाद गौतमलाई अभिनन्दन गर्दै  
गीतमको सार्थक कवितासङ्ग्रह **इलाम बोल्छ** को लोकार्पण गरेको हो ।  
सो कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि अन्तर्राष्ट्रिय नेपाली साहित्य समाजका पूर्व अध्यक्ष वरिष्ठ  
साहित्यकार मोहन सिटौलाले साहित्यकार गौतमलाई अभिनन्दन प्रदान गर्दै 'इलाम बोल्छ'  
कवितासङ्ग्रहको लोकार्पण गर्नु भएको हो । इलाम विकास समाजका अध्यक्ष साहित्यकार  
राधेश्याम लेकालीको सभापतित्वमा सम्पन्न सो कार्यक्रममा पूर्व सचिव खेमराज नेपाल,  
नेपाल पत्रकार महासङ्घका पूर्व अध्यक्ष विष्णु निरुप्री र समाज कल्याण परिषदका पूर्व  
कोषाध्यक्ष लोकनाथ सुवेदीले शुभकामना मन्तव्य राख्दै **इलाम बोल्छ** कवितासङ्ग्रहले इलाम  
चिनाउन मद्दत पुग्ने विचार व्यक्त गर्दै पुऱ्याउनु भएको योगदानबारे चर्चा गर्नु भएको थियो ।  
कार्यक्रममा समालोचक डा. फणीन्द्रजंग निरौलाले कृति **इलाम बोल्छ** ररे समीक्षा गर्नु  
भएको थियो । समालोचक डा. रमेश शुभेच्छुकले सहजीकरण गर्नु भएको थियो ।  
प्रमुख अतिथि मोहन सिटौला, अध्यक्ष राधेश्याम लेकाली, अभिनन्दन साहित्यकार  
धरणीप्रसाद गौतमले आफ्नो मन्तव्य राख्नु भएको सो कार्यक्रममा कविहरू प्रा. गौतम,  
निष्ठा निरौला र बैजन्ती पोखरेलले लोकार्पण कृतिबाट कविता वाचन गर्नु भएको थियो ।  
प्रमुख अतिथि मोहन सिटौला र कवि मित्र गौतमलाई विशेष सम्मान गरिएको सो कार्यक्रममा  
दशैं, तिहार, छठ पर्वको शुभकामना आदानप्रदान पनि गरिएको थियो ।

### महेश्वर चन्द्र प्रधानलाई सम्पदा सम्मान

### प्रेम खत्रीको कृति साना निबन्धको लोकार्पण



महेश्वर चन्द्र प्रधानलाई सम्पदा सम्मान तथा संस्कृतिवद्र प्रेम खत्रीको कृति साना  
निबन्धको विमोचन भएको छ । नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानको सहकार्यमा विशेष समारोहबीच  
**साना निबन्ध** को विमोचन गरियो । लेखक हुनुहुन्छ डा. प्रेम खत्री । उहाँ संस्कृतिवद्र समेत  
हुनुहुन्छ । नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानका कुलपति भूपाल राईले कृतिलाई सार्वजनिक गर्नुभएको हो ।  
कृतिवको प्रकाशकमा प्रा. पुन्य खत्री तथा सिद्धार्थ पौड्याल एकेडेमीका प्रयात्ताध्यक्ष अर्जुन  
यापा हुनुहुन्छ । सोही समारोहबीच महेश्वर चन्द्र प्रधानलाई सम्पदा सम्मान समेत प्रदान  
गरियो । सम्पदा अनुसन्धान सदनका अध्यक्ष समेत रहनुभएका प्रा. डा. प्रेम खत्रीले २५ हजार  
रूपैयाँ राशि समेत रहेको उक्त सम्मानबाट महेश्वर चन्द्र प्रधानलाई सम्मानित गर्नुभएको हो ।  
सदनको वार्षिक साधारण सभामेत सोही समारोहमा गरियो ।  
प्राज्ञ प्रतिष्ठानका कुलपति प्रमुख अतिथि हुनुहुन्थ्यो भने प्रतिष्ठानका सदस्य सचिव तथा  
प्राज्ञहरूको स्फुट सहभागिता कार्यक्रममा देखिन्थ्यो । नेपालको संस्कृति एवं सम्पदा जगेनामा  
गर्न सकिने योगदान तथा उपलब्धिको विषयमा कार्यक्रममा छलफल भएको थियो ।

### मातृस्मृतिभित्र फर्कदा



अरुणबहादुर खत्री

नेपाली साहित्यमा विभिन्न विद्यामा  
कलम चलाउँदै आएका साहित्यकार  
सुलोचना शर्माको मातृस्मृति नामक  
कवितासङ्ग्रह २०७९ सालमा प्रकाशित  
भएको छ । यो कवितासङ्ग्रहमा मेरो  
जन्मस्थल, आफ्नै सजाओ धरा, छोरीको  
जीवन, आदिबचिमा श्रद्धा, गौमाता,  
सद्गुरू लगायत विभिन्न शीर्षकका २९  
वटा कविताहरू सङ्ग्रहित छन् । यी  
सङ्ग्रहित कविताहरूमध्येको एक कविता  
हो मातृस्मृति । यही कविता नै यस  
कवितासङ्ग्रहको कभर पृष्ठमा प्रमुख पात्र  
बन्न पुगेको देखिन्छ । मातृस्मृति  
कविताभित्र दियो आमा हाम्रो जनम अति  
नै कष्ट सहदै खप्यो पीडा त्यस्तो मरण  
छ जुनी भाव रहदै भनेर कवयित्रीले  
लेखेको छिन् ।  
कवयित्री सुलोचनालाई साहित्य मन पर्छ  
साहित्यिक रचना लेखेर यसमै डुज्जु जजी  
मन पराउँछिन् । मातृत्वका नयाँ आकाश  
समातेका छन् सुलोचनाका कविताले ।  
मेरो जन्मस्थल शीर्षकको कविताभित्र  
लारायो चलन तरङ्ग यो हृदयमा आफ्नो  
पुरानो स्मृति, बेसी, लेक पहाडका  
शिखरमा आफू डुलेका जति भनिपको  
छ । नारीवाद र पुरुषवादको द्वन्द्वमा  
उनका अनुभूतिहरू अर्थपूर्णका छन् ।  
सुलोचनाले लेखेका कवितामा जीवनको  
ध्यान छ । त्यस ध्यानले आफ्नो माटो,  
संस्कार, सभ्यता र पसिनालाई बढी स्पष्ट  
गरेको बोध हुन्छ कविता पढ्दै जाँदा ।  
उनले लेखेका कविताहरू मार्मिक, सुन्दर  
र प्रभावशाली छन् । शैलीमा निजत्व  
प्रवाहित रहेको पाइन्छ भने विस्तृत पक्ष  
विशेष देखिन्छ । कविताहरू प्रतिक्रमिक

छन् । प्राकृतिक र सांस्कृतिक  
विह्वलहरूले कवितालाई रोचक  
बनाएको छ ।  
सारा शक्ति कसो युवा सकलले  
छाडी दिदेशी भए,  
वारी खेर यहाँ विना फसलका  
सम्पूर्ण बाँफा रहे ।  
रून्छिन् आज धरा दुखी मन लिई  
सद्भावका खातिर  
पोखी स्वेद सवे यही प्रकृतिमा  
आफू नै सजाओ धरा ।  
ज्यादै तीक्ष्ण कुशाग्र बुद्धि कति  
हो आरम्भ शिक्षा भयो भाषा  
संस्कृतिका कडा गार्हकला  
शब्दार्थ कठौट थियो आदिबचिमा श्रद्धा  
शीर्षकको कवितामा कवयित्रीले  
लेखेकी छिन् । कवयित्री सुलोचनाले  
सिर्जना गरेका कविताहरू यस  
कृतिभित्र बेजोडले कविहरूको देखा  
पाइन्छ । कविको मन अत्यन्त कोमल  
हुन्छ, संवेदनशील हुन्छ त्यसैले ऊ  
सुकुम्भन्दा सूक्ष्म कुराहरूलाई  
नाजकबाट नियाल्न सक्छ । त्यसैले  
उसले कविता लेख्न सक्छ । कवयित्री  
सुलोचनाले इमान्दारीपूर्वक  
निर्भीकताका साथ आफ्नो सभ्यता  
र संस्कृतिका साथै यावत् जीवनको  
जटिलतम गूढ रहस्यलाई प्रकृति,  
कला, विचारको माध्यमबाट सशक्त  
रूपमा अभिव्यक्ति दिएकी छिन् ।  
उनले लेखेका कविताहरू स्तरीय र  
सिखर बन्दै गरेका छन् ।  
कवयित्रीलाई हाप्पा केही सामाजिक  
रीतिरिवाजहरू मन पर्यो रहेनछ ।  
उनी त्यही रीतिरिवाजिभै छिन् ।  
उनी त्यहाँबाट उन्मुक्त हुन पनि  
सकिन्न् । प्रेम र माधुर्यका मात्र  
कविता लेखेहरूका लागि यो एउटा  
गतिबो चर्चकन हुनेछ जस्तो मलाई  
लाग्छ । प्रेम भनेको युवा युवती  
बीचको मात्र नभएर प्रकृति आफ्नो

मातृभूमिप्रति पनि हुन्छ भनेर  
कुरा यो सङ्ग्रहले बताउछ ।  
अधिकांश कविताहरूमा  
प्रकृति प्रेम फलन्त्यो ।  
फल्केको शिरमा मकालु  
गिरिमा आभा सुनीलो कला,  
रत्न रत्न धरी विशाल  
तनमा देखिन्छ नौलो पला ।  
यस्ता छन् मुडु हर्षका वदन  
यो पाइन्छ खोज्दा कहाँ,  
लाखौं लाख जुनी रहे  
प्रकृतिमा जम्मे सजाओ यहाँ  
सङ्खुवासभा शीर्षकको  
कविताभित्र सभा गरेर  
व्यासले भने पुराण नै जहाँ भयो प्रसिद्ध  
पोखरी सभा विशाल सम्पदा भनेर  
कवयित्रीले लेखेकी छिन् । कवयित्री  
सुलोचनालाई जिव्जगी नै कविताका  
हरफहरू जस्तो लाच्छ, बाल्यकालबाट  
पलाएका कविताका कलना ती  
मुनाहरू जीवनको यो मोडसम्म  
आइपुग्दा पनि कवयित्रीका कविताहरू  
कहिल्यै ओर्लन पनि सकेनन् ।  
मातृस्मृति शीर्षक दिइएको यस  
सङ्ग्रहमा प्रायः धेरैजसो कवितामा  
जन्मदातृ जननी आमा, मातृभूमि,  
नेपालमाता, मातृभाषा, प्रकृतिमाता र  
मातृसंस्कृति र संस्कारको कृते न कुनै  
रूपमा स्मरण गरिएको छ । मातृ  
शब्दले जन्मदात्रीका अतिरिक्त  
जन्मभूमि, देश, भाषा, सभ्यता,  
संस्कृति, प्रकृति आदि तमाम क्षेत्रलाई  
समेत सके भएका कविताभित्र  
वर्णित विषयवस्तुका आधारमा यसको  
शीर्षककरण सार्थक रहेको देखिन्छ ।  
जन्म कृतेका भयो जन्म,  
छ ब्रज क्षेत्र नै गौरवान्वित ।  
विविध लोकमा थुप्ट उठ्यो न,  
नजर खिच्यमा श्रेष्ठ देखियो न ।  
कवयित्री सुलोचनाको हृदय भावुक छ ।  
उनलाई राष्ट्रको अगाध माया छ । त्यसैले

त उनी भावनामा र कर्मशीलतामा  
नेपाललाई देख्छिन् । राष्ट्रका अङ्ग-  
अङ्गित समाहित हुन पुग्छिन् ।  
कवयित्री सुलोचनाका कविताहरू  
भावनात्मक मात्र छैनन्, जीवन र  
जगत्को वास्तविक छवि चित्राङ्गनामा  
जति सक्षम छन् त्यति नै प्रयोगका  
दृष्टिले पनि बेजोड र सशक्त छन ।  
सुलोचना शर्मा काव्यिक जगत्मा  
उदयीमान सर्जक हुन् । उनका  
समाकालीन केही कविताहरू समय  
सान्दर्भिक र वलवान देखिन्छन् ।  
साँच्चै भन्ने हो भने सुलोचनाद्वारा  
लेखिएका कविताहरूको भाषा सरल  
छ । सरल शब्दमा उर्निएका  
कविताहरू पढ्नमा जति सजिलो  
हुन्छ त्यसैगरी बुझ्न समेत कठिन  
पढ्न भन्ने भनाई पाठक वर्गको  
देखिन आउँछ । अन्त्यमा उनका  
अन्य राम्रा राम्रा कविता सङ्ग्रह  
यसिदै जाओस् भन्न चाहन्छु ।  
कृति: मातृस्मृति (कवितासङ्ग्रह)  
कृतिकार: सुलोचना शर्मा  
प्रकाशक: सुरेशकुमार धिमिरे  
संस्करण: पहिलो, वि.सं. २०७९, पौष  
मूल्य: रु. २५०/- पृष्ठ: ८८



मधेशी, पहाडी, हिमाली...

हामी सबै नेपाली..

**सम्पादक/प्रकाशक** : राजन कार्की  
**Editor/Publisher** : Rajan Karki

**सह-सम्पादक** : शारवत शर्मा  
**बनबाइन प्रविधि** : उत्तम राज  
**कानुनी सल्लाहकार** : शिवप्रसाद सिग्देल  
**मुख्य व्यवस्थापक** : कृष्णकुमार कार्की  
**व्यवस्थापक** : दिलकुमार कार्की  
**मुद्रण** : तारा प्रिन्टर्स, कलंकी

गोरखा एक्सप्रेस साप्ताहिक

कामपा १४, कलंकी, काठमाडौं  
मो. : ९८५१२०७०८९ फोन : ४३९२०८४

E-mail : rajan2012karki@yahoo.com  
nepahotd@gmail.com

Online : www/nepaltoday.com.np



सम्पादकीय



### कायर नेतृत्वले संरक्षण दिदैन

कायर नेतृत्वले संरक्षण दिदैन । उसलाई आफ्नै चिन्ता हुन्छ, उसले समाज, देश र लोकलाई कसरी संरक्षण दिनसक्छ र ? हरेक पल ऊ आफ्नै कायरतामा हारिरहेको हुन्छ । हरेक नेताले कहिले जित्दैन, जिताउन सक्दैन, यसकारण राष्ट्र समृद्ध बनाउन नेतृत्व अट र साहस भएको चाहिन्छ ।

लेखपु साहसी थिएनन् । विवेकी पनि थिएनन् । लेखपुका समर्थक र विरोधीहरू समेत विदेशीका तत्वाधारबाट बनेका थिए । यसैले सिक्किम विलायो, सिक्किमको राष्ट्रिय फूल सुनारुखी फुल्छ तर राष्ट्रिय अस्तित्व गुमायो । राष्ट्र, राष्ट्रियता, राष्ट्रिय पहिचान बचाउन कायर नेतृत्वबाट सम्भव छैन ।

यतिबेला नेपालको अस्तित्व समुद्रको जहाजको जस्तो डलपल डलपल गरिरहेको छ । जसरी २६ अप्रिल १९७४ मा सिक्किम सौसदका ३२ सांसदले भारतको २२औँ प्रस्ताव हुन मञ्जुर गरेर देशलाई विदेशीको हातमा सुम्पिए, अहिलेकै जस्तो लम्पसारवाद हावी हुने हो भने नेपालको हालत त्यस्तै नहोला भन्न सकिन्छ । यी नेताहरूबाट देशको साक्षीभूमिकता, स्वराज सुरक्षित छ भनेर आश्वस्त हुनसक्ने अवस्था छैन । राष्ट्रको अवस्था चौतर्फी रूपमा खराबमा पर्दै गएको छ । नेतृत्वमा नीति, नैतिकता, निष्ठा नहुनाले राष्ट्रको अवस्था खस्कदै गएको हो । यो खतराबाट मुक्ति पाउनका लागि नेतृत्व सुधारनुपर्छ, नीति स्पष्ट हुनुपर्छ, सिद्धान्तमा उभिनसक्ने र जनताप्रति जवाफदेही हुनसक्ने अवस्था सृजना हुनुपर्छ । स्थापित नेतृत्व आफैमा अस्पष्ट, अदूरदर्शी, स्वाधीन, निष्ठाहीन, सिद्धान्तहीन र भ्रष्ट चरित्रको एकै कारणले गर्दा विश्वासको संकट उत्पन्न भएको हो । यही सत्य बुझेर निर्णायक शक्ति नागरिक समर्थक र लोकतन्त्रलाई लोक जीवन बनाउन सक्ने ल्याक्टव देखिदैन ।

खरो शब्दमा भन्ने हो भने नेतृत्व कायर छ, कायर नेतृत्व भनेको दिग्दर्शन मरिरहेको राजनीतिक अवस्था हो । जुन राजनीति जिवन्त छैन, मृत राजनीतिले गर्ने भनेको भ्रष्टाचार र दिने भनेको धोका मात्र हो । राष्ट्रमा बदरौ राष्ट्रघात, नगधात, जनमतमाथिको अपमान भनेको काररता हो । यस्तो कायर राजनीतिबाट देशको सुख, समृद्धि, कानून व्यवस्थाको बहाली कतै हालतमा पनि सम्भव छैन । यही सत्य बुझेर निर्णायक शक्ति नागरिक समर्थक निन्द्राबाट व्यूँफनुपर्छ र नेतृत्वले दिएको भ्रमबाट मुक्त हुनुपर्छ । अन्यथा पुपुँगोमा हात राखेर अहिलेजस्तै पछुताउनुको विकल्प हुनेछैन । लोकतन्त्रमा लोक अन्तिम शक्ति हो भने कुरा लोकले बुझनुपर्छ । यो सत्य नेतृत्व तहमा सम्भोजन सक्नुपर्छ । नसक्नु भनेको मृत राजनीतिलाई अंगाल्नु हो । कायर राजनीतिलाई बल प्रदान गर्नु हो । मृत राजनीति रोक्ने कि जिवन्त लोकतन्त्र, यसको निर्णय अब स्वयम् जनताले गर्नुपर्ने अवस्था आयो ।

१८ वर्षको अपराधिक राजनीतिका कारण सिङ्गे मुलुक सन्त्रासमा छ, सुशासन छैन, सिर्जनाकार हुनुपर्ने नेतृत्व भांडन्त्रका नायक र भाइनायक बनेका छन् । जनता जो रगतको अंसु पिइरहेका छन्, देश जो छुट्टापट्टाइरहेको छ, सन्त्रासको सरापबाट छिट्टै मुक्त हुन लक्ष्यगन्धम पनि देखिदैन । यस प्रकारको कायर राजनीतिले देश र जनता आश्वस्त हुनसक्दैनन्, संरक्षण दिन सक्दैन भन्ने स्पष्ट भइसक्यो । यस्तो अवस्थामा १९४७ मा भारत स्वतन्त्र बनाउनका लागि नेपाल र नेपालीले रामगान्ध होइन, ज्यानसमेत अर्पण गरेका थिए । त्यो भारतले नेपालको गुण सम्भक्त छोडेर नेपालमाथि विस्तारवाद र हैकमवाद लाइरहेको छ । हाम्रा राजनीतिक दक्षहरूको अछाले टड्कारै देखेको छ भारतीय हस्तक्षेप, अतिक्रमण र मौजाबला हुँदा तर स्वराजको स्वर निकाल्न सक्दैनन् । यस्तो कायर नेतृत्वले संरक्षण दिदैन, चुक्ती ।

## राजा फालेर रक्ष्यान बनायो यो पद्धतिले

राजा फालेरपछि स्वर्ग बन्छ, देश भन्नेहरूले राजा फाले, हिन्दुराष्ट्र फाले, सधीयता ल्याए, समानुपातिक ल्याए, राष्ट्रलाई भ्रष्टाचार र नैतिकहीनताको रक्ष्यान बनाइदिए । चरित्रहीन बनेपछि माछेमा के गर्न हुने, के नहुने भन्ने सीमा नै नहुने रहेछ । पितृवन्धको धुवे हातिले फेँ राष्ट्रका विधि व्यवस्था, नीति सिद्धान्त, संविधान भताभङ्ग पार्ने काम भयो ।

विश्वमा उत्कृष्ट भनिएको लोकतन्त्र नेपालमा नेतातन्त्र बन्यो, मत्स्य न्याय स्थापित गरायो । यो पद्धति रहिरहने हो भने राष्ट्रको अस्तित्व मटियामट हुन लामो समय लाग्नेछैन ।

राजा महेन्द्र बिते, बीपी बिते तर ७५ वर्षको प्रजातन्त्रिक अर्थसम्पन्न पनि राजा महेन्द्र र बीपी कोइरालामात्र राजनेताका रूपमा चर्चित छन् । सकारात्मक, नकारात्मक जस्तो होस्, चर्चा यी दुईको छ र नेपाल रहेसम्म रहिरहनेछ किनकि आज पनि विश्लेषणको निवार यही छ- यी दुई १० वर्ष भिन्न सकेको भए नेपाल यसरी रक्षान भएर सद्गुणपुर्ण थिएन । अथवा बीपीको प्रजातन्त्रवाद र महेन्द्रको राष्ट्रवादलाई अनुकरण गर्न सकेको भए ०४६, ०६३ र ०६४ सालको परिवर्तनपछि यतिसम्मको हुर्मत जानेथिएन ।

बीपी र राजा दुवैले एकदोस्रालाई मान्य, सम्मान गर्थे । बीपी राजाका भास्यमा पुगे, महारानीले तरकारी काटेको टाउंमा पनि पुग्थे । तर एकदोस्राप्रति आकाशजमीनको भिन्नता थियो । बीपी प्रजातन्त्रवादी, महेन्द्र राष्ट्रवादी । नदीका दुई किनारजसरी बाँचे, भिन्न सकेनन् । यद्यपि बीपीले जीवनभरि राजतन्त्रको गर्धनसँग गर्धन जोडिरे, राजाले बीपीलाई सम्मान गरिरे, बीपी बिते, बीपीका श्रावत नीतिहरू विनाए । बीपीसिद्धान्त उत्तराधिकारीहरूले कम्प्युनटको चकलेटी आकषणमा सेलाए । कांग्रेस छ, गुट र फुटमा छ । कम्प्युनट र कांग्रेसको अन्तर्गत छुट्ट्याउने मुक्ति व्यवस्थामा हो ।

२०६४ सालमा राजतन्त्र फालियो । कांग्रेसलाई नै बाह्य छैन । फालेर प्रजातन्त्र कति बलियो भयो, त्यो पनि कांग्रेसले मनन गर्नु सकेन । हिन्दुधर्म हटाएको इसाईको डडर बगबैले हो । कम्प्युनटको उग्र भाषण, कांग्रेसको सत्तालोभमा राजतन्त्र र हिन्दुधर्ममात्र फालिएन, सधीयता र समानुपातिक व्यवस्था अंगालियो । सिस्नो रोपेपछि फल्ले फुल्ले सिस्नो नै थियो, राष्ट्रवाद र प्रजातन्त्र कमजोर भयो र राष्ट्र अस्फल हुँदै गएको छ । बीपी थिए र राजतन्त्र थियो ।

राजतन्त्र थियो र कांग्रेसको प्रजातन्त्रवाद थियो । प्रजातन्त्र र राष्ट्रवाद ज्यूँदो थियो र दुवै थिए । आज न समाजवाद छ, न राष्ट्रवाद । राजनीति अपराधतन्त्रमा छ । राजनीति बहादुर हो कि वारको वुहारी भाए ? लाजमर्त्य अवस्था छ लोकतन्त्रको ।

राष्ट्रवादी राजतन्त्र र प्रजातन्त्रिक कांग्रेस- राजतन्त्र मारियो, कांग्रेसको प्रजातन्त्र कम्प्युनटको चक्रव्यूहको बह्रमालालमा घिटीघिटी अवस्थामा छ । कांग्रेसको मुहारमा कम्प्युनटको, कम्प्युनटको मुहारमा कांग्रेसको मुखपुण्डो देखिन्छ । राजनीतिमा सिद्धान्तको टाउको देखिन्छ । हाम्रो लोकतान्त्रिक राजनीति मुकुटजस्तो लाग्न थालेको छ ।

कम्प्युनट भनिरहेको छैन- 'पुरने एकदलीय शासनमै हो भन्ने स्कुनिड गरिरहेको छैन । कम्प्युनट सत्ताको भाड्या लट्टिएर प्रजातन्त्रको चौरहरण गरिरहेको छैन । बरु महाभारतमा कतै कतै दुर्योधन हल्किएको देखियो, लोकतन्त्रलाई नष्टगान्त्र र नाश्रिण कांग्रेस, कम्प्युनट र अन्य दलले कुनै कसर चाँकी राखेनन् । कुसैको पनि नीति र अनीतिमा कुनै भिन्नता देखिन्छ । राष्ट्रवादको मन्त्र जपेर राष्ट्रमाथि बलात्कार गर्नु लोकतान्त्रिक रामनामी ओढेको राजनीतिको क्रमाल हो । संसद, सिंहरदवार र शीतल निवास, ओहदावाल र दूता प्रशासकहरू दोहोरी सभ्रमा रमाएका छन् । जहाँ नशा छ, वेहोसी छ, चेत छैन, विवेक छैन, त्यहाँ हुने व्यभिचार हो । लोकतान्त्रिक शासन मधुगान्धजस्तो लाग्छ । बीपी र महेन्द्र बिते, अर्को राजनेता जन्मिन सकेन । शासन जंगल बन्यो ।

राणा शासन । एरिया लुप्टाग राज सेविका नर्स । उनले समेत त्रिभुवनको दूत वनेर साथ दिइन् । कारण एरियाले राजाको निरहता र जनताको विजोगबाट र्लानीबोध गरेकी थिइन् । स्वयम् राजा त्रिभुवनले नसलाइ भनेका थिए- अरवली राक्षी ३२ हुन् । म नाममात्रको श्री ३ हुँ । ताला मारिएको पाँच पाँच ढोकाबाट म थुनिएको छु । इतिहासकारहरू भन्छन्- राजाले तिने नर्सका माध्यमबाट राणालाई सर्प, राजदूतलाई चरा र चिठीलाई फूलको साँकेतिक भाषामा जनतासँग सम्पर्क स्थापित गरेका थिए । यसैले २००४ साल ल्यायो ।

त्रिभुवनपछि महेन्द्र, जसले देशी नहने चुम्पेपछि २०१७ सालमा शासन हातमा लिए । भन्नालाई प्रजातन्त्र मान्ने



राजन कार्की



राजा भने पछि तिने महेन्द्रले नेपालीत्वको जग हाले । जुन जगमा वर्तमान नेपाल उभिएको छ । आफ्नै खुट्टामा उभिएको राष्ट्रलाई व्यवहारा पराधीन बनाउने यिनै नेताहरू हुन् । जो स्वार्थको नालीमा ढुविरहेका छन् । जसले राष्ट्रवाद र प्रजातन्त्र दुवैलाई रगतको अंसु दशधारा रुवाइरहेका छन् । अचम्म, २०४६, २०६३, २०६४ मा दूला परिवर्तन भए । ८ वर्ष लगाएर संविधान लेखे । दुईपटक आबिर्का निर्वाचन भइसक्यो । लोकले परिवर्तनको अनुभव नै गर्न पाएका छैनन् । कुनै प्रधानमन्त्रीले मेरो देश मशान भनेन । राष्ट्रप्रति गौरव गरेनन् । नेतृत्व टया कि मट्याह छुट्याउन सकिन्न । यिनको अवसरवाद चरित्रले राष्ट्रवाद र प्रजातन्त्र खिड्दै गएको छ ।

राणा शासनपछि अनेक परिवर्तन भए । २०१७ देखि २०२८ बीचमा काके रचनाशील र सिर्जनाशील केही राष्ट्रवादी हुन सकेन । राजा बीरेन्द्रले केही प्रयास गरे, ०४६ पछिका ३६ वर्ष भ्रष्टाचारमात्र भएका छन् । लिक्वान यु र मर्यादितको सस्कना धेरै पटक गरियो, हरेक नेता बलेको सत्ताको शिखामा पुतली भूमिपुण्डरी भूमिभरि, चरित्रहीनता देखाइरे ।

कुनियतवाला नेता वेदमानी भए । दोष नागरिकको पनि छ । नागरिकले कस्तो नेता बनाउने भनेर कहिले सोचेनन् । अधर्मीलाई खादा, माला, अभिनन्दन, सिन्दुरे जात्रा गरी गरी अधर्म बढाउने नागरिक नै हुन् । यही देखेर कालीप्रसाद रिजालले गीत लेखे- मुटुमाथि ढुङ्गा राखी हान्नुपर्छ ।

भनिन्छ, धम चिरायो हुँदैन । ०४६ सालमा राजा बीरेन्द्रको पुतला दहन गर्नहरू, ०४८ सालमा तिने राजाको हत्या भएपछि टाउको मुडेर किरिया बसे । १८ वर्ष भयो लोकतन्त्र ल्याएको, एकजनाले पनि कुनै नेतामा आस्था राखेन, संविधानलाई अनग्लव ग्रहण गर्दैन भने यस्तो पनि पढ्दति हुन्छ ? आज माओवादीका भद्रपति माउरीजसरी लावालहरू देखिन्छ । कांग्रेस, एमालेलायतका कुनै दलका नेता पनि खुलेआम जनताका सामु उभिन सक्दैनन् । किन ? किनकि नेतृत्व र पद्धतिप्रति जनताको आस्था र विश्वास मरिसक्यो ।

यी नेता र योपद्धति चरम अलोकप्रिय स्थितिमा पुगिसकेको छ ।

## अमेरिका, राजा महेन्द्र र राष्ट्रसंघ

कमल कोइराला-

नेपाल विसं २०१५ साल मंसिर २९ गते संयुक्त राष्ट्रसंघको सदस्य बन्यो । नेपाल राजा महेन्द्रका पालामा संयुक्त राष्ट्रसंघको सदस्य बनेको हो । त्यसबेला मन्त्रिपरिषदको अध्यक्ष सुवर्ण शमशेर हुनुहुन्थ्यो । 'रियल पावर' भने राजा महेन्द्रसँगै थियो ।

चुनाव सकिँपछि बीपी कोइराला २०१६ जेठ १३ गतेदेखि जर्नानिवाचित प्रधानमन्त्री बन्योभयो । त्यसअघि यो राष्ट्रपति आइजनाहावरका पालामा राजा महेन्द्रको पहिलो अमेरिका भ्रमण भयो । त्यसबेला ऋषिकेश शाह अमेरिकाका लागि नेपाली राजदूत हुनुहुन्थ्यो ।

नेपाल-अमेरिका कुटनीतिक सम्बन्धको कुरा गर्दा विसं २००४ फागुन ६ गते बेलायतका लागि राजदूत रहेका केशरशमशेर जबराले नै उजैवाट अमेरिका गएर राजदूतको भूमिका निभाएको इतिहास छ ।

त्योबेला राष्ट्रसंघका पाँचवाटा स्थायी सदस्य थिए । रूस, फ्रान्स, बेलायत, अमेरिका, चीन । नेपालले सदस्यताका लागि पहल गर्दा पहिलो पटक रूसले

भिठो हान्दियो । सदस्य हुन सहज थिएन । उनीहरूका आफ्ना-आफ्ना गेम हुन्छन् । रूसलाई आफूलाई साथ दिने देशलाई सदस्य बनाउनु थियो, नेपाललाई रोकिवियो । मातृकाप्रसाद कोइराला भन्दा पहिले ऋषिकेश शाह राष्ट्रसंघ र अमेरिकाका लागि राजदूत हुनुहुन्थ्यो । एउटै राजदूतले बामिडुडन र न्युयोर्क दुवै हेरे । राष्ट्रसंघको संशान चर्चामा न्युयोर्क बस्ने, त्यसपछि बामिडुडन । बाँडसिडनमा दूताबाली ल्याविले घर किनेको थियो । 'फोर्टी सेकेन्ड स्ट्रिट' भने टाउंमा संयुक्त राष्ट्रसंघकै अगाडि न्युयोर्कमा भाडोको घर थियो । अर्ध प्रशान्तकारीहरूले हल्ला गरे नि, हो त्यहाँ । पारि राष्ट्रसंघको विभिन्न छ, वारि हाम्रो भाडोको घर । ऋषिकेश शाह सेप्टेम्बर १९५८ देखि अक्टोबर १९५८ सम्म राजदूतका रूपमा त्यहाँ बसेका हुन् । राजा महेन्द्रले १३ जुलाई १९६१ मा शासन सत्ता हातमा लिए । शासन सत्ता हातमा लिएपछि पहिलो मातृकाप्रसाद कोइरालालाई पुनै पछि राष्ट्रसंघ जाने भए छोडिदिनुपर्छ भने ।

अमेरिका र राष्ट्रसंघको राजदूत बनाएर राजा महेन्द्रले मेरा बुवा मातृकाप्रसादलाई अमेरिका पठाए । प्रधानमन्त्री भएर राजदूत हुने उहाँ नै पहिलो व्यक्ति हो । राजा महेन्द्रसँग अमेरिकाको सम्बन्ध राम्रो थियो ।

महेन्द्र र बीपी कोइराला अमेरिकाको सम्बन्ध राजा महेन्द्रसँग धेरै गहिरो थियो । महेन्द्र बीपी कोइराला प्रधानमन्त्री भइसकेपछि पनि अमेरिका गएका थिए । त्योबेलामा अमेरिकाको राजा महेन्द्रलाई दूला राजकीय सम्मान प्रदान गर्थ्यो । हतपत्त कुनै पनि विश्वको राष्ट्र प्रमुखलाई अमेरिकाको सिनेट र हाउस अफ रिप्रेजिन्टेटिभको संयुक्त बैठकमा भाषण गर्न दिइने । तर, राजा महेन्द्रलाई अमेरिकाको त्यहाँ सम्बोधन गर्न थियो ।

यो दूला सम्मान हतपत्त अमेरिकीले दिइने । जेनसन राष्ट्रपति हुँदा सन् १९६७ मा राजा महेन्द्रलाई स्टेट डिपार्टमेन्ट बोलायो र 'पाइ अफ अनर' दियो । यसको भित्री कारण राजा महेन्द्रले खम्बा विद्रोहलाई अनुमति दिएका थिए । पञ्चायतकालमा नेपालका गाउँ-गाउँमा अमेरिकी पिसकोरका भोलेन्टियरहरू छटिएका थिए । अमेरिकाले नेपाललाई भूमि सुधार गर भनेर दबाव नै

इतिहासमा एउटा घटना छ- मुसोलिनीका प्रशंसकहरूको होस खुसपछि मुसोलिनी र उनकी पेमिकालाई बीच बाटोमा उल्टो भुन्ड्याउने उनलाई देवता मान्नेहरू नै थिए । जो त्यो बाटो हिड्थ्यो, तिनीहरू मुसोलिनीलाई थु थु चुकेर हिड्थे । जसरी १९७५ मा सिक्किम भारतमा मिलाउने राष्ट्रघाती लेखपु डोर्गीलाई सिक्किमहरूले देख्यो कि थु थु चुकेका थिए । यतिसम्मको घृणा सहेर लेखपु मरे । हाम्रा नेताहरूले इतिहासबाट पाठ सिक्ने कहिले ? युपीको दुष्प्रचार, आतंकीयता सुनने म ख्यातिको शिखरमा छु भन्ठान्नु आत्मरही हो ।

याँसिर अराफात हरहमेसा भन्ने गर्थे- हामी शून्यतामा महल होइन, प्यालेस्टाइन धर्तीमा भुपडी बनाउन चाहन्छौं । राजाले निर्माण गरिदिएका, आधार खडा गरिदिएका राष्ट्र पाएका हाम्रा नेताहरूले राष्ट्रको धुरीमा आगो लगाएर खरानी बेचिरहेका छन् । यो राजनीतिक अपराधकर्म कहिलेसम्म ? महाकाँडे देवकोटाले लेखेका थिए- 'खोच्छन्नु सबै सुख भनी सुख त्यो कहाँ छ ? आफू रित्याई अरुलाई दिनु जहाँ छ ।' नेतृत्वले पढनुपर्ने, चेत्युपर्ने हो, स्वार्थको भाड्या लट्टिएका छन् ।

जर्जने सिंघ अर्थात् बीसौं शताब्दीका युगपुरुष विन्स्टन चर्चिलले बोल्ने भनेपछि श्रोता र सहभागीहरूको व्यापक र उत्सुकतापूर्ण भीड हुने गर्थ्यो । एक दिनको दूबोले कार्यक्रममा चर्चिलले बोल्नु थियो । त्यो मैदानमा आठौं नश्टाई माछेरूँझ आएको देखेर प्रयासले शशा गुरे- तपाईं साँडे लोकप्रिय नेता हुनुहुन्छ । महाकाँडे देवकोटाले लेखेका थिए- 'लोक मानिहरू जम्मा भएका छन् ।

चर्चिल खिसिक हाँसे र प्रशंसाको प्रत्युत्तर दिए- यो भीडमा थोरै भाषण सुन्न र अत्यधिक मानिसहरू तमासा हेर्ने आएका हुन् । यदि शीलय श्री यिनमा मलाई फाँसी दिने घोषणा गरियो भने यो भन्दा दूला भीड देखेर तपाईं अचम्कित नभए हुन्छ । त्यति बेलाको चर्चिलको प्रत्युत्तरको सुझाव वर्तमान नेपालका क्रान्तिकारी, समाजवादी, लोकतन्त्रवादी नेताहरूले बुझ्नुन् । बुझ्नसक्यो पछि पढ्नुपर्ने पर्नेछैन ।



दिएको थियो । भूमिसुधारका लागि भित्री दबाव दिने अमेरिका रहेछ । अमेरिकाले दुई-दुई पटक बोलाएको छ । नेपालमा अमेरिकाको दूता 'इन्ट्रस्ट' । बीपीलाई अमेरिकाको २०१५ सालको चुनावका बेलामा पैसा (चुनाव खर्च) दिएको थियो । त्योबेला तुलसी गिरीले दोहोरौ भूमिका खेले । नर राजा महेन्द्रलाई कसरी श्रीआइएले गुप्त रूपमा बीपीलाई पैसा दिएको थाहा पाए ? राजा महेन्द्रको अमेरिका भ्रमणमा उपप्रधानमन्त्री सुवर्ण शमशेर पनि गएका थिए । त्योबेला अमेरिकाका राष्ट्रपति महेन्द्रबीचको गोप्य कुराकानीमा सुवर्णलाई २० मिनेट बाहिर राखिएको थियो । (खबरहबको सहयोगमा)

# ३५ प्रसिद्ध पुरुषमा राजा महेन्द्रको राष्ट्रिय व्यक्तित्व

## सोह श्राद्धमा के गर्ने ? के नगर्ने ?

सगरमाथा चिनाउने यतिको खपर कोटेर वृतेन घुम्ने, लुम्बिनीको बोधिबृक्ष काटेर पिर्का वनाउदै चीन, जापान, बर्मा, कोरियामम्म पुर्न्याएर डलर आर्जन गर्ने धार्मिक व्यापारीहरू बुद्धलाई लाभ र लालचको साधन बनाइरहेका छन्। मानौं, लुम्बिनीमा बुद्ध जन्मिदिनु भनेको कोडीपिचास, लहरकालीहरूका लागि भाङ्गारखालको भाङ्गारा खुल्नेजस्तो भएको छ। नेपालमा बौद्ध विश्वविद्यालय स्थापना भएसक्यो धुपै बौद्ध संघ, संस्थाहरू पनि छन्। लुम्बिनीबुद्धलाई विश्व पर्यटनको गन्तव्य बनाउने किन सकिएन ?



**राजा महेन्द्र । १९६० मा अमेरिकी राष्ट्रपति आइसेनहावरका साथमा । राजा महेन्द्रको अन्तर्राष्ट्रिय छवि ज्यादै उच्च थियो । विश्वका हरेक मुलुकका राष्ट्रपति, सरकार प्रमुख नेपाललाई के बोल्छ, नेपाली धारणा के रहेछ भनेर कान ठाडो पारेर सुन्थे । आज नेपाल कहाँ छ ?**

बुद्ध साहित्य सुगत सौरभका अनुसार बुद्धलाई विष्णुको अवतार मानिन्छ। चागुनारायणलाई लोकेश्वर बुद्ध मानिन्छ। बुद्धो अष्टमीका दिन पशुपतिनाथका मुद्रको मुकुट राखेर पुजा गरिन्छ। बौद्ध चैत्यमा शिवलिङ्ग, यो आश्चर्यजनक विश्वास हो। यसरी नेपालको हिन्दू इन्द्रा र विश्वमाथिका बौद्धमाथिहिन्दूमाथि इन्द्रा अतिक्रमण जारी छ। बोल्दैन कि ?

लोकेश्वर वाजाय हुनसक्छ ?  
० वर्षका श्रवण र निशोरा नामका भन्तेले यो जट्टुपुत्रभन्दा आफ्नै मन जित्नु वास्तविक विजय हो भनेर जान रिफका थिए। स्वार्थ र व्यक्तित्वका मन भएका नेताहरूले नैतिकता र निष्ठा गुमाउँदै कैद राजनीति, लोकतन्त्रलाई मुद्धीमा कैद गर्नसक्नु नै राजनीति भनिँदा नै प्रवृत्तिको प्रकोप बढेछ। के लोकतन्त्र बाजाहरू हुनसक्छ ? के लोकतन्त्र रेडलाई इलाका, हामीमाजका अथवा तमाभालाई हुनसक्छ ?

महेन्द्र एक राजा हुनु जसले विश्वको नजरमा नेपालको इज्जतलाई शिखरमा पुर्न्याए । उनले देशविदेश भ्रमण गरे अनि जुनजुन भूमिमा पाइला टेके, त्यहाँका भूमिपुत्रहरूले उनको मुक्त हृदयले स्वागत गरे, मुक्त कण्ठले प्रशंसा गरे । महाराणी एलजाकेव द्वितीयले स्वागत गर्दै उनीसित प्रेमपूर्वक हात मिलाउनु, पण्डित नेहरू उनीसित हातेमालो गर्दै हिँड्थे, अमेरिकी सांसदहरू उनको सौम्य मुहार देखेर मख्ख पर्ने, कुश्चेले भोजमा उनीसित दुईचार ख्यालठग गर्थे, चाउ पलाइले उनका कुरा आदरसार्थक सुन्थे, टाँटो र नासेरले उनीसित महेन्द्रले 'उसैको लागि' युवराज्ञी इन्द्रालाई समर्पित गरेका हुन् भने 'फेरि उसैको लागि' उनले रत्नलाई अर्पित गरेका हुन् ।

राजा महेन्द्र कवि हुन् अनि एक उच्चकोटीका कवि हुन् । कविताके क्षेत्रमा पनि उनी महान छन् । उनका कविताहरूले धेरैपट मेरा आकाशका छः

कोही धनी अथाडे  
कोही गरीब भान्ने  
सकिन्छ बर्माभन्ड  
सन्तान धरी थरीका ।

कवि महेन्द्रले देशमा भयानक गरिबी देखे, जनता भोखानाहा देखे अनि कविता लेखे । जब कसैले आत्माको पुकार सुन्छन्, तब कवि इमान्दार हुन्छन् । अर्थ बेवाग्यमा अमरुत धरिंदा थियो, प्रत्येक ओठमा बेचनाको सुक्केरा थियो, प्रत्येक अनुहारमा व्यथाको लहर थियो । यो कुरा बलिगम ब्येकले देखे अनि 'खण्डन' भन्ने कविता लेखे । महेन्द्र सख्त संवेदनशील कवि अरु पनि हुन सक्छन् तर महेन्द्र जस्तै संवेदनशील व्यक्तित्व अरु मेलै देखेको छैन ।

श्री ५ महेन्द्रवीरविक्रम शाहदेवको जन्म नारायणहिटी दरबारमा भएको थियो । त्यो दिन थियो १९२० को १९ जून । राजदरबारमा रथ र उल्लास थियो । जित्ता त्रिभुवनवीरविक्रम शाहदेव र माता कान्तिराज्यलक्ष्मीदेवीको प्रसन्ताको पारनाथ थिएन । युवराज महेन्द्र राजकी परिवेशमा हुर्कन थाले । विज्ञ राजाहरूलेले उनको अर्थ पुर्न र पश्चिमका ज्ञान र विज्ञानका बुद्धी खोलीए । उनी नेपाली, अङ्ग्रेजी, संस्कृत साहित्यको संसारमा रम्य थाले । अङ्ग्रेजी र नेपाली कविका कविता कानामा आनन्द विभोर भएर विचरण गर्न थाले । सङ्गीतमा पनि रसता हासिल गरे । घोडा चढ्न शक्ति खेल्नुमा पनि उतिकै निपुणता प्राप्त गरे अर्थात् उनले सम्पूर्ण राजोचित कला र कौशल आर्जन गरे ।

वीस वर्षको उमेरमा उनले विहे गरे । युवराज्ञी इन्द्राज्यलक्ष्मीदेवी थिइन् अर्थात् सुन्दरी, अति रमणीय, सरस्वती जस्तो सौम्य मूर्ति । युवराज महेन्द्रले वैवाहिक प्रेमको परमानन्द उपभोग गरे । उनको प्रेम अविच्छिन्न थियो, अलट थियो: मन मन्दिनीकी रानी अब छुट्टाम नगरे आऊ म स्वागत गर्छु तिमी ! तर विधिको विडम्बना विचित्र छ । उनकी परीजस्तै अति सुन्दरी युवराज्ञी इन्द्रा मूर्ति । महेन्द्रमाथि यो वज्रपात थियो, कुठाराघात थियो । अनि उनले अघिसुले कविता लेखे-

तिमी ज्यान हो यो जीउको  
तिमी प्रण जन्मदगीको  
पछि महेन्द्रले युवराज्ञी इन्द्राकी बहिनी रत्नराज्यलक्ष्मी शाहलाई विहे गरे । कविक

महानता टुक्केको थियो । उनको नीयतको सच्चाइ र उद्देश्यको विशुद्धता देखेर नेपालीका शिर झट्टमा भुकेका थिए ।

देशमा समथरहरू अन्तहीन थिए । गरिबहरूको हाहाकार र चिन्तार थियो, भूमिहितहरूको सुक्केसुक्के र सुक्केरा थियो, हुने र नहुनेमा आकाश, पातालको अन्तर थियो, रजौटाहरूको अत्याचार र मनमानी थियो, शिक्षाको क्षेत्र त्यस्तै अल्पप थियो, यातायातको सुविधा थिएन, कला, साहित्य र सङ्गीत टाक्सिन लागेका थिए ।

राजा महेन्द्रले राष्ट्रिय योजना परिषदको गठन गरे । मुलुकी ऐन र भूमिसुधार ऐन जारी गरे । नेपाल राजकीय प्रशासनिक र विज्ञान विश्वविद्यालयको स्थापना गरे । रजौटाहरूको विताको उन्मूलन गरे । पूर्ण पश्चिम राजमार्ग, अरनिको राजमार्ग, पृथ्वी राजपथ तथा अरु राजमार्गहरूको निर्माण गरे । प्रशासनमा सुधार ल्याउने लोक सेवा आयोगको गठन गरे । यति मात्र होइन उनले भित्र र बाहिरका नेपाली प्रतिभाहरूलाई प्रोत्साहन दिए, उनीहरूलाई अनुकूल पद प्रदान गरेर आभूषित गरे ।

राजा महेन्द्रको निम्ति कोही प्यारो थियो भने त्यो थियो नेपाली । उनी थिए जनता जनार्दनका राजा । उनले आफ्नो बालक र ब्यवहारले राजा र प्रजातिको पखालाई तोडे,

म हुँ तिमी, तिमी मै हो  
नजानुं भन्न त र म !  
शेरासपिपरको शब्दमा उनी प्रत्येक इन्द्र नै राजा थिए ।

राजा महेन्द्रको प्रथम प्रेम थियो बालक, बालिका । एकपट उनी एउटा स्कुलमा गए र एउटी सानी सुन्दरी बालिकालाई सोधे 'भन त तिमीहरूलाई अमेरिकीहरूले के दिए ?' बालिकाका आँखा चमचम गरी चम्के अनि मुटु स्वरमा भनी 'उनीहरूले हामीलाई सुन्दर सुन्दर गाडीहरू दिए । उनीहरू हाम्रा मित्र हुन् ।' फेरि राजाले सोधे-

'अङ्ग्रेजहरूले नि - हाकिमले भइ भनी -' उनीहरूका त बाही जस्तै अति सुन्दरी महारानी छन ।' बालिकाको सुन्दर केशराशि मुसाई राजाले फेरि सोधे - 'अनि भारतीयहरूले नि -' मधुर कलित स्वरमा बालिकाले भनी - 'भइ ! उनीहरूले त हामीले जस्तै श्री पशुपतिनाथलाई पूजा रहेछन् । उनीहरू हाम्रा दाइ हुन् !'

महेन्द्रले आफूलाई श्री पशुपतिनाथको चरणारविन्दमा समर्पित गरेका थिए । उनी भन्छन् प्रभुलाई चढाउने उनीसित केही छैन केवल नेत्र-जल छ।

मन्त्रे धारण आरंभ भए  
अव त्रिभै मन्त्र आरंभ  
खाली हातले शान्ति पाएछ  
दुई भै मन्त्र नभएन त्यारै ।

अर्पणलाई जलधारसम्म नपाई  
बेदी मन गाजलस्यार,  
दुई नै मन्त्र नभएन त्यारै ।

महेन्द्र हुन् जनताका संवेगशील, यौवनाकुल, हिम्मेती नेता । अतिशय मानवीय, निर्भीक र देशका उदारकर । सङ्घटका घडीहरूमा बारम्बार उनले आफ्नो अतुल्य राजनैतिक चतुर्यको प्रदर्शन गरेका छन् । उनको यही ऐतिहासिक भूमिकालाई चाँदी शिाहका निम्तिदुर्घ पडिँतहरूले अति सुन्दर इन्द्रामा सङ्केत र रेखाङ्कित गर्दछन्।

तिमी चुचुक्यो त रुनेथ्यो इतिहास  
वीर नेपालीका गाथा र भाकाका  
तिमी मुकुटको त के हृद्यो होला  
यहाँ स्थिति नेपालका डाँडा र पाखाको !

१९७२ को २१ जनवरी नेपालीहरूका निम्ति दुर्भाग्यको दिन थियो किनभने त्यही दिन महेन्द्रले इङ्ग्लीला समाप्त गरे । मेचीदेखि महाकालीसम्म शोकको लहर फैलियो । त्यहाँबाट फैलिएर विश्वभर फैलियो ।

महेन्द्र गए तर उनी प्रत्येक नेपालीका घटघटमा विराजमान छन् । उनी चिरन्तनी छन् ।

(स्वर्गीय राजनारायण प्रधान दार्जिलिङ स्थित सन्ट जोसेफ कलेजका प्राध्यापक हुनुहुन्थ्यो)

अचेल सोह्रश्राद्ध चलिरहेको छ । यो अर्धमासमा जले आ-आफ्ना दिवंगत भएका पूर्वजहरूलाई सम्झिन्छन् । हिन्दू समाजमा यो चलन छ । तर सबैले आ-आफ्ना पूर्वजहरूलाई सम्झिन्छन् र सम्झिनु पनि परेदछ । फरक त परम्पराको मात्र हो । कतिले कुन तिथिमा, कसैले कुन, कसैले भूल सक्दैनन् । यो बेलाभा भनैपर्ने मुख्या कुराके भने श्राद्धलाई कुसंस्कार तर्फ होइन बरु पूर्वजहरूको सम्मान तर्फ डोराउँदै लैजानुपर्छ । श्राद्धको अर्थ हो सम्मान धारण गर्नु । अहिले सत्य कुराको काग बन्दै गएको अवस्थामा सत्यलाई जोगाउने मनुष्यको कर्तव्य पनि हुन्छ ।



**सुरेशकुमार पाण्डे**

संसारको प्रत्येक वस्तुको विकास सत्य तर्फ हुन्छ । यो विकासको संसारमै प्रवाह दिशा सत्य तर्फ छ र असत्य तिर छैन । अहिलेको अवस्था विपरित दिशातिर केन्द्रित भएको देखिन्छ । खास गरेर हाम्रा युवाहरूलाई आफ्ना पूर्वजहरूको नाम समेत थाहा हुँदैन परम्परा त अलि टाढाको विषय हो । मानिस चेतना सार्नेको प्राणी हो । मानिसले सधैँभरी द्वन्द्वमय तरिकाबाट उती आकासमा खोज गर्दै आफूलाई आवश्यकता पर्ने वस्तुको पूर्ति गर्दै आएको छ । चाहे त्यो खाना होस् वा हात हतियार, प्रविधि । खोजसकल वस्तु निसार्ने भनेको विज्ञान नै हो । आजकल सबै उत्पादन र मुनाफामा केन्द्रित भएका छन् । पुँजिवाद यही हो । जेहेस आज मानिसको प्रत्येक कार्यको आधारभूत कारण उसको अन्तःकरणमा उठेको उग्र, आक्षेप, प्रेरणा नै हो । एउटा माटोबाट कसै वस्तु बनायो, दुइबाट र फलामबाट कसै वस्तु हतियार निसार्ने गर्छ । मानिसले आदिम समाजमा माटो, दुइ, र काठबाट सबै आवश्यकता अनुसारका हात हतियार र चाहिने वस्तुहरू बनायो । खोज गर्दै गयो पछि यस्तै फलाम, सुन चाँदी, तामाहरूको समान बनायो । यसरी मानिसले वस्तुगत विज्ञानिक दिशा निर्धारित गर्दै आएको हामीले पाउँछौं ।

यसरी शनैः शनैः वस्तुगत ज्ञानको विकास भयो । हाम्रा पूर्वजहरूमा यो हाम्रो त्यो एउटा विषयोको ज्ञान कला संगी यसतै अन्तःकरणमा धनिभूत थियो,सन्वेचना लगावको मिश्रणको नाम नै श्रद्धा हो श्रद्धा सम्मान मात्र नभएर सिपलाई अगाल्नु पनि हो ।

बुद्धी र सक्रियता भिन्न-भिन्न विशाहकामा प्रयुक्त हुँदा आकास पाताल जस्तै फरक हुनसक्छ । हाम्रो समाजमा जुन देखावटी र औपचारिकता गर्ने जति वसेको छ, त्यो ठिक सङ्केत होइन । मानिसको जन्म संगी मृत्युको अतिवायतालाई स्वीकार नगरेपनि मृत्यु अवश्य हुन्छ । हामीले जतिसुकै कोसिस गरेपनि अहिले सम्म देखेको एउटा सत्य कुरा के छ भने यो धार्मिक जर्मिएका तथामा जीवहरू मर्छन्, त्यही प्रकारले दिवो चाँडो निर्जन्मवन्त नष्ट हुन्छन् । जस्तै फलाममा लाने रोग आफैले लिएर आएको हुन्छ । त्यो हो खिया, केही चिज छाडेर सबैजसो जिचहरू आफैभित्रबाट नष्ट हुन्छन् । जीव जन्नु, पशु पक्षी जन्नु अनि अन्तसमा मर्छन् । हामी मानव समुदायले आ आफ्ना पूर्वजहरूलाई सम्झने, सम्मान गर्ने र उनिहरूको योगदानलाई सङ्कलन र अनुसरण गर्ने परम्परा राम्रो हो । त्यसबारेमा हामिले सत्य तथ्य के खोजिने नानुं भनेको पिँधहरूको अनुसन्धान र अर्थमान गरेको पनि हो । हाम्रा पूर्वजहरूले गरेका राम्रा कृत्याकार्यको विषयो नुं उनिहरूको सम्मान हुन्छ ।तर उनिहरूका देहाका गलत विचार जस्तै उदाहरणका लागि जुवा खेल्नु, मदिरा सेवन गर्ने मर्दका रूखी भन्ने रियाकार गर्ने बालिनलाई अहिले पनि अगाल्नु खोज्नु पनि जानी नजानी उनिहरूको अपमान हुन्छ ।

यसको अर्थ हो पितृहरूको गरेका राम्रा कृत्याकार्यहरूको संरक्षण व्यवहारमा गर्नु र नराम्रा कृत्याकार्यलाई त्याग्नु भनेको पितृको सम्मान गरेको हुन्छ । कतिपयले श्रद्धा गर्नु भनेको धर्म नुं ठान्छन् । पुरोहितलाई दिवोको दान पितृले पाउँछन् भन्ने हिंसावले युवको धर्मको । यो समाजमा अनायासकै परम्परा उठेको छ । हाम्रो समाजले जिउँदालाई भन्दा मूर्दालाई प्राथमिकता दिनुको अर्थो अर्थो हो । उनीहरू भूत वनर आकृषित दुःख दिनसक्छन् । किनकी जीवित छँदा उनिहरूको राम्रो सुसार गर्न सकिएन, वचन लगाइयो, औषधी उपचार गरिएन, उनीहरूलाई समयमा खान लगाउन दिइएन । अपमान सूचक शब्द प्रयोग गरियो ।

मानौं व्यक्ति एउटा युवा हो जस्तो भाइ र विश्वास हुन्छ अथवा त्यसैको मिश्रण हुन्छ । श्रद्धाले त स्थिति क्षेत्रबाट पनि मध्य उदाइदिन्छ । अरुप्रति सहयोग गर्ने भावना जगाइदिन्छ । यो संस्कारको सामाजिक र धार्मिक जिम्मेदारी पनि छ । हामीलाई थाहा छ मानिस मरेपछि त्यो आगोमा पोलेर खरानी परिन्छ । उनिहरूको आत्मा कहाँ छैन हुनु लोकमा छ भनेकुनै कल्पनामा आधारीतिर हुन्छ । धर्मग्रन्थहरू पनि मानिसहरूले बनाएका थिए । हामी मध्य कसैले पनि स्वर्ग र नर्क देखेको भए यही धार्मिक देखेका छौं । मरेपछि स्वर्ग जान्छ, वही दानपुत्र गरेपछि त्यो पितृलाई मिन्छ भन्नु पनि सही विषय होइन ।

त्यसो हो भने गरीबको सहयोग गर्नु धर्म हो, बेरोजगारलाई कामदिनु धर्म हो । अशहायलाई सहयोग गर्ने उनिहरूको उपचार गर्नु धर्म हो । काम किन गर्नु नैदौं ? के कपाल धरी कोटेर पुरोहितलाई वार्निदिएर धर्म हुन्छ त ? त्यो एउटा भ्रम हो । बरु आजको अवस्थामा असायसहरूको सहयोग गरेपछि हाम्रो समाजबाट कतिनामा पनि मानव धर्मको जोगाण हुनसक्छ । समाजभर धेरै अनाथहरू छन् अनाथ बालबालिका मात्र होइन वृद्धाहरू पनि आफैले बनाएका अनाथालयमा जीवन यापन गरिरहेकछन् । यी भन्दा असायसहरू नहोला, उनिहरू आ आफ्नो काल पखैर बसेका छन् । यस्ता वा आमाको सहयोग गर्नु त्यसैमा पुन्य हुन्छ ।

समाजमा धन कमाउनकै लागि स्वर्ग र नर्कका कथा सुनाउने, जनतामा भ्रम छुनैहरूलाई सहयोग गर्ने भन्ने खोजिनेको मात्र हो । धर्मने गर्ने हो भने अस्मर्थ बाल बालिकाको सहयोग गर्नु । बुढा बुढी, गौरीहरूको उपचारमा सहयोग गर्नु । आजको समाजमा एकातिर रूढीवादी विचारले घर जमाएको छ भने आको तिर प्रगतिशीलको बहानामा पश्चिमवादीको छाडा विचारको ओढो लागेको छ । यस्तो दुवै थरिका विचारले हाम्रो समाजलाई हाल दिशा तर्फ ठुक्कै लगेको आभाष हुन्छ । सत्यलाई शक्तिगत गर्न सकेनौं भने दुर्घटनालाई निम्ताउने छौं ।

संस्कार रितिरिवाज हाम्रो समाजको भाग हो । त्यो मात्र होइन समाजलाई डोराउने र सहि मार्ग दर्शन गराउने माध्यम पनि हो । त्यसकारण गलत विचारलाई परम्पराको नाउमा समाजमा लाधनु गलत हुनेछ । बरु समाजलाई सहि दिशा तर्फ डोराउन यी सबै खाले परम्पराहरूलाई प्रयोग गर्नु आजको आवश्यकता हुन्छ । देश र जनताको हितमा श्रद्धा, संस्कारहरूलाई परिमार्जित गर्दै अगाडी बढ्नु समयको माग हो भनेर भन्नसकिन्छ । अचेल देखावटी गर्ने प्रचलन बन्दै आएको छ ।जीवित छँदा वा आमाहरू अथवा बानाउनु । उनीहरूको मनै कुनै सकिँदैन,रेखेछ सुसार गरिदैन । मिठो बोल्न पनि छाडेकाहरू जब उनिहरू मरेर जान्छन् त्यसपछि उनिहरूको नाममा बुब देखावटी गर्ने थाल्छन् । नाचउल्लेख अनाथ आश्रममा राखेर उनिहरूको आक्षेपलाई नानुं र उनिहरूको शोकाकार कण्ठगत गर्नु कुनैकरहरू छाडेका हुँदैनन् । उनैले मरेपछि काजक्या धुमधामसँग गर्छन् । त्यो एकपकारको होइ नै हो । देखावटी गर्ने र आफ्नो कर्तव्यबाट पछिने गर्दछन् ।

बुढा-बुढी मरेपछि काजक्या गरेर दुःख बोक्ने काम छैन । सार्थि मार्वा गर्नेहरूले जीउदै छँदा सुसार गर्छन् र मरेपछि उनिहरूको नाम जीवित राख्न प्रयास गर्छन् । त्यही वास्तवमा पूर्वजलाई गरिएको श्रद्धा सम्मान हो भनेर बुझ्नुपर्छ ।

# Right Honorable Prakash Man Singh Raut Chief Justice during the Second Inning of his life

## As I know him

- Uttam Karmacharya -



Honorable Mr. Prakash Man Singh Raut  
Justice Supreme Court of Nepal

Justice Prakash Man Singh Raut, was born in 31st March 1961 in Udayapur, Nepal. He was appointed as a Supreme Court Justice on 1st August 2016 by the President of Nepal. Justice Raut holds Bachelor Degree in Law from Nepal Law Campus, Tribhuvan University, Nepal. From 1983 to 2016, he worked as an advocate and senior advocate in the Supreme Court of Nepal. His expertise as an advocate and senior advocate was especially in civil, criminal, constitutional cases and writs. Furthermore, he served as a legal advisor in various public corporations and private institutions. He had also worked as a coordinator of the Constitutional Committee in Nepal Bar Association. In 2006, he became the president of the Supreme Court Bar Association.

It so nice to recall my membership in the Judicial coordination committee of Bhaktapur District Judiciary around three years back. I got opportunity to be a member of that the Judicial coordination Committee two terms for six years as a representation of Bhaktapur Civil Society with the recommendation and initiation of Senior advocate Respected Mr. Joshi. It was my good time to know about the Judicial process of the

Bhaktapur District and problems and prospects of the district. District Judicial coordination Committee was composed of all the Jus and CDO, SP and some of the selected other district officers.

Some years back there was a central level of Judicial Coordination Council in Kathmandu organized by the Supreme Court headed by Justice Prakash Man Singh Raut. This meeting was participated by different sectors of Judicial process including military distinguished personalities from nearby some district Judicial Coordination Committees. Fortunately I got chance to participate from Bhaktapur Judicial Coordination Committee amid all the members of Bhaktapur Judges, CDO, SP and other members. During that very high level meeting I got chance to know and meet Honorable Mr. Prakash Man Singh Raut, Justice, Supreme Court of Nepal and present my experiences from the side of Bhaktapur and participation in such a higher level Judicial matters and issues of the country and activities undertaken by the Supreme Court Coordination Committee headed by Honorable Mr. Prakash Man Singh Raut Justice of the Supreme Court of Nepal. On the same day the dinner was hosted by the chairperson Justice Prakash Man Singh Raut at Patan Lalitpur Narayani hotel on behalf of the Supreme Court. It was so nice opportunity to know each other among the Nepal Judiciary distinguished outstanding personalities. Since then we became more friendlier and got chance to meet time to time.

Honorable Justice Prakash Man Singh Raut was kind enough to

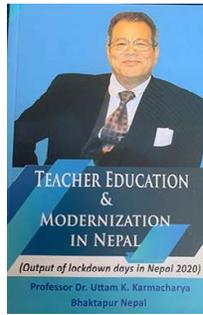
accept my request to unveil my latest book "Teacher education and Modernization in Nepal published in 2020/2077 BS in Banepa Party Venue amid hundreds of invitees from different walks of life including Mrs. Hum Kala Pandey, Chief District Officer of Bhaktapur, Superintendent of Police of Bhaktapur Mr. Sabin pradhan, Professor Bishnu Raj Pandey TU Kathmandu, Respected Senior most Nwari Priest and reputed spiritual books writer Mr. Maheshwar Jaju Rajopadhaya Kathmandu and Senior most guardian Mr. Ram Krishna Karmacharya with a forward written by Honorable Justice Prakash Man Singh Raut. It was my wonderful pleasure and pleasure to wel come all of them on the behalf of my family and friends.

Last week we were very glad to know that the Constitutional Council has recommended the senior most justice at the Supreme Court Prakash Man Singh Raut for the position of Chief Justice. We wish to express our heartfelt congratulation and greetings in advance.

The Constitutional Council has recommended the senior most justice at the Supreme Court Prakash Man Singh Raut for the position of Chief Justice. The council meeting held on Monday evening picked Singh for the top post of the judiciary.

The Judicial Council had previously submitted a list of eight eligible judges including Singh for the post of Chief Justice to the Constitutional Council.

The Judicial Council had recommended the following candidates for Chief Justice: Prakash Man Singh Raut, Sapana Pradhan Malla, Prakash Kumar Dhungana, Kumar Regmi, Hari Prasad Phuyal,



Manoj Sharma, Kumar Chudal, and Nahakul Subedi. Incumbent Chief Justice Bishwambhar Prasad Shrestha is retiring on October 5 upon reaching the mandatory retirement age of 65.

An earlier meeting of the council held on Saturday for the same purpose had been inconclusive as more time was requested to study about the proposed candidates.

The Constitutional Council, which is headed by the prime minister, recommends candidates for chiefs and members of constitutional bodies and chief justice. The President will appoint the candidate after the parliamentary hearing committee endorses him for the position.

Raut, who was appointed as a Supreme Court Justice on August 1, 2016, holds a Bachelor's Degree in Law from Nepal Law Campus, Tribhuvan University. According to the Supreme Court record, he worked as an advocate and senior advocate in the top court from 1983 to 2016. His expertise as an advocate and senior advocate was especially in civil, criminal, constitutional cases and writs, the record states. In 2006, he became the president of the Supreme Court Bar Association.

# Smash And Grab

By Sunanda Datta Ray

CHAPTER 14 Against the Law

carry the usual reference number which would have been sure evidence of its authenticity. A backdated letter often gives expression to an afterthought, but serial notations cannot later be inserted: a point that is frequently made in the law courts to repudiate tampered records. K. M. Lal, who handled Kazi's correspondence, would not have overlooked this rigid bureaucratic practice if the letter had, in fact, been written on 12 August.

There was another surprise in store for the Chogyal. Just after noon the following day, Bajpai sent him a letter dated 22 August from Swaran Singh belatedly acknowledging the Chogyal's letter of 29 July to Mrs Gandhi. The PO pleaded "forgetfulness" for this extraordinary delay of six days in a matter of such vital concern. The Sardar admitted that his government had received Kazi's requests of 24 July and 12 August and was looking into legal and constitutional implications, adding that "if it is found feasible to respond, we shall be happy to do so". The illegality of the action, the conspiratorial manner in which it was being conducted, and the fraud had had been practised on the Chogyal did not in the least disturb India's external affairs minister. With no hint of apology, he wrote in terms of expansive benevolence:

The role that you can play at the present juncture is an important one and the recognition of it by the government and the people will contribute greatly to the stability of Sikkim. You can rest assured of government of India's continued interest, which we have often reiterated, in the position that you occupy in Sikkim's life.

We will do everything in our power to ensure that Sikkim's cultural heritage, rich traditions, and distinct personality are not diluted or eroded in any way as a result of the progressive democratization and development of closer links with India. Indeed, the Chogyal's position as head of the state, and his functioning within the new Sikkim constitution, are guarantees that the personality of Sikkim shall remain unchanged.

This was the first intimation the Chogyal had of a letter from Kazi being surreptitiously sent to New Delhi and of the chief minister, chief executive, and Indian external affairs minister being in league to violate even the loaded constitution they had foisted on the kingdom. Describing the Sikkimese "request" as "an act of collusion" between Das and Kazi, Khataiwara says: "The so-called request for participation in the political institutions of India and the resolution upon which the 35th amendment of the constitution of India was enacted by the Indian parliament, making Sikkim an associate state of India, was never passed in the Sikkim assembly. This fact, we as members of the Sikkim assembly, can vouch for fearlessly!" The Chogyal also noted that Swaran Singh made no reference to the treaty which was the rockbase of Sikkim's constitutional position and connection with India, and that his invocation of culture, traditions, and personality did not guarantee the protectorate's international status, juridical rights, and separate political identity. While the Chogyal and Jigdal Densapa were still wondering how to avert the realization of their worst fears, as presaged in Swaran Singh's letter, they heard on All India Radio's late-night news bulletin on 29 August that Mrs Gandhi had decided on a constitution amendment bill to achieve her old ambition of converting the kingdom into an associate state. Sikkim would send a member each to the Lok Sabha and Rajya Sabha; they would enjoy all the usual rights except the power to vote for India's president and vice-president. Opposition politicians had already been told of the government's decision.

The Chogyal at once teleaxed Mrs Gandhi objecting that he should have to learn of such vital decisions from the media. Her promise to respect Sikkim's treaty rights were being negated, he said, without the knowledge and genuine consent of the Sikkimese, "distinct personality not being synonymous with separate identity". He pointed out that "present steps will amount to unilateral abrogation of 1950 treaty and integration of Sikkim" in India. Another message the following day pleaded that Indian legislation be postponed until Mrs Gandhi could send a personal representative or a parliamentary delegation to ascertain opinion in the kingdom.

These and other messages were handed over to Bajpai for transmission on the India House teletypewriter. Since so few of them were acknowledged, the palace often wondered whether the PO perhaps had instructions to exercise discretion in what was passed on. His was a two-way channel, and on 31 August Bajpai gave the Chogyal a copy of India's Constitution (35th Amendment) Bill whose statement of objects and reasons cited the 8 May agreement, the 11 May motion of thanks, the 1974 Act with special mention of clause 30, the 28 June resolution, and Kazi's formal request "to provide for terms and conditions of association of Sikkim with the [Indian] union". India's treaty with Sikkim might as well not have existed. Nor did the measure explain how and why New Delhi had twisted "association" to mean inclusion in the Indian parliament.

Introducing the Bill in the Lok Sabha on 2 September, Swaran Singh almost apologized for it not being more drastic. "At the present we are going up to the point to which Sikkim is prepared to go" suggested further legal aggression to come. "After the amendment is approved by the two houses, the status of the protectorate will not be there." In other words, the external affairs minister was saying that a treaty between two parties could be abrogated by domestic legislation by one: an untenable absurdity, of which the Sardar, himself a lawyer, must have been well aware. But seemingly, there was no end to the preposterous claims he was prepared to make to a tame audience. Singh's argument that the amendment was "a political matter and not a question of legal niceties" implied that since a political decision had already been taken, a semblance of legitimacy might as well be created. Continuing this specious reasoning, he announced that the Bill flowed from the 1974 Act to which the Chogyal had assented (thereby suggesting that the Chogyal was a party to this deception) and that the Sikkim assembly by its unanimous request had been pending for some time, which also was a travesty of the truth.

But apart from obedient Congressmen, only the Jana Sangh, dreaming of Hindu control of a greater India, approved of this expansionism. Communist MPs accused the prime minister of acting "in a very peremptory fashion in utter contempt of the opinion of the house", and pointed out that neither the Indian nor the Sikkimese public had been consulted. Niren Ghosh and Dasaratha Deb, two Marxist members, warned that the amendment "would cause serious international complications and spoil the existing friendly relations between the peoples of India and Sikkim" since it was "making a farce of the elected [Sikkimese] assembly". More pointedly, they added: "It means absorption of Sikkim with India, it makes Sikkim part of India", Ghosh accusing the Congress government of "national chauvinism". Jyotirmoy Bosu also Marxist, said such subversion of democracy would invite charges of Hitlerism. Mrs Gandhi's hopes of an all-party consensus were dashed when other politicians realized that the consultations she had asked for were only intended to secure unquestioning compliance. She would accept no modification. Madhu Limaye, the Socialist leader, felt the Bill should first be examined by a select committee; Madhu Danavate, an independent MP, demanded a referendum in Sikkim; and P. V. Mavlanar thought that since the Indian constitution was being rewritten, there should be a referendum in India too. G. G. Swell cautioned against playing the "Big Brother", and, in Frank Anthony's opinion, associate statehood was "an invitation to the balkanization of this country". Only Jana Sangh members turned up on 3 September for a briefing at which the Sardar and H. R. Gokhale, India's law minister, in effect, extolled their holy grail of Akhand Bharat, undivided India. contd....

# Open Indian intervention in Nepal in action

Kathmandu: An Indian national is in town who claims to have "intimate" connections with Indian Prime Minister Modi.

This unwanted and unwitted Indian national has in his four days stay in Kathmandu has met practically all the leaders (dealers) and is learnt to have "instructed" all the contemporary Nepali leaders of what the Indian Prime Minister would want from the Nepali leaders to act.

Needless to say, the arrival of this undesirable Indian national in town is taken as a direct attack on Nepal's internal affairs which unfortunately is not a new phenomenon beginning the India designed ouster of Nepali monarchy after the India engineered political movement of the year 2005-6. To recall, in the year 2005, Nepal had witnessed a political movement only when the then Indian foreign secretary Mr. Shyam Saran encouraged the then Nepali leaders to overthrow the monarchy as the monarchy was not serving to the dictates of the enemy regime of India.

In lighter vein, Shyam Saran in also taken as the "father" of Nepal's Republican order.

Unconfirmed reports claim that Mr. Saran has posted some good "informers" in Nepal whose duty is to report him of matters that are related with Nepali security. Rumors had it that some Nepali



ministers in PM Oli's cabinet used to send the internal cabinet details to the Delhi regime and the media. PM Oli through knew this ruffian minister but remained tight lipped thus saved the minister's prestige.

Though PM Oli himself used to invite the RAW chief Samanta Goyal to his bed room and listened to the Indian instructions on how to preserve the Indian prime interests.

For sure, the said political movement of the year 2005-6 was calculatedly sponsored and executed by the Indian regime with the tacit assistance of late Girja Prasad Koirala and his cohorts spread in various political parties.

The United Marxists and

Leninists leader Madhav Kumar Nepal and the Delhi man Comrade Prachanda of the Nepal Maoists party had played a key role in the forced ouster of King Gyanendra- the last King for the time being.

The man who is in Kathmandu from India is Mr. Bijaya Chouthaiwala is taken as an Indian God who has landed in Kathmandu to bless the Nepal's political leaders who are just "national burdens".

His easy approach with the Nepali leaders does tell that Nepal in many more ways than one has accepted willingly to exist as the "protectorate" of India.

Shame on the Nepali population who have been watching their "mother Nepal" being humiliated and insulted by a political nonen-

tity from across the border.

The crux of the matter is that it normally takes good two years for Nepal's Ambassador in Delhi, Nilambar Acharya, to meet the Indian Prime Minister Modi.

Though unconfirmed rumors are that Mr. Acharya is taken as the "preferred man" of the Indian Prime Minister Modi.

Modi is learnt to have pressed the Nepal government to send Acharya as Ambassador to Delhi. It is not sure even if he could see PM Modi in two years' time. This gives an inkling of Nepal's prestige in Delhi's political quarters. Look the ground facts and draw your own conclusions. God save mother Nepal. - Narendra Prasad Aug 24, 2021 (Now- PM Oli)

# इयु सरहको सुविधा सार्कमा भए..

सार्क भित्र इ.यु. सरह खुला व्यापार बजारको कुरा महत्त्वको हो। हवाई सेवा, जलसेवा, रेलसेवा र टुक्रा/बस सेवा सहज व्यवस्थापन मुकुरा थियो तर यही कुराको बाध्यक भारतले रोकिएको छ।

किर्नाक सार्कमा खुला व्यापार भएमात्र यस क्षेत्रको आर्थिक स्तर उठ्छ तर भारतको चाहना आर्थिक रूपमा पनि छिमेकीभित्र आफ्नै मात्र वाहुल्य होस अरु उनका शाहक मात्र रहनु भन्ने चाहना रहेको पाइयो। भारतकै कारण जन्मु-काश्मिर समस्या सुल्केको छैन, चीनभारत सुल्केको छैन, नेपाल लगायतका देशको पनि सुल्केको छैन। संयुक्त राष्ट्रसंघका निर्णय पनि कार्यान्वयन भएका छैनन्। आज सार्कको निर्माणित वैठक पनि हुन नसक्नुमा केवल भारतको कारण हो। यस्तो अवस्थामा पनि अरु देशले केही पनि गर्न सकेका छैनन्। अर्थसूत्र भएको नेपाल एक मात्र बोलचाल सकेन।

आज राजावीरेन्द्रको दर्शन जीवन भएको भए दक्षिण एसियाले नयाँ फरकको मारको हुने थियो। संशु दुलो र सानो अथवा युद्धशक्तिको हिसाब गरेर हैन शानित कायम गरेर सबै श्रौतसाधन आर्थिक उपकरणालाई लगेर खसिमरेर सबैको आर्थिक उन्नतितान्नै दिशामा धेरै माथि पुगासकेको हुने थियो। यो अर्थ इंधा, राम, श्रेष्ठ तथा दुलोसहितको भानवा ल्यागेर सबैले सबैको कल्याणगर्न मनोव्यतिरिक्त भने थिए। किर्नाक राजा वीरेन्द्रले राजा महेन्द्रको आदर्श छोडेका थिएनन्। राजा महेन्द्रले फर्मासामा रहेको राष्ट्रसंघको स्थाई सुरक्षा शक्तिलाई चीनमा सार्न तथा चीन एउटामात्र हुन्छ भन्न कहिल्यै आफै कमाणुन। नेपाललाई राष्ट्रसंघको सदस्य बना नदिन भिडो लगाउने रूसबाट नेपालको आर्थिक उन्नतिका प्रयोगांश जस्तै यातायात, वीद्युत, उद्योगोन्नत, उच्च प्रविधिक शिक्षा, स्वास्थ्यको जनशक्ति उत्पादनमा सहमत बनाए। चीनसित त्यसै गरे। हाइड्रोमा लागानी नै नगर्ने अमेरिकालाई पनि सहमत गराएर नेपालको डेर बकास गर्न सफल भएका थिए। साम्यवादी र पुनिपतिमा विभक्त विचको कुनै पनि गटमा समावेश नभएर आआफ्नो बुझामा उभिएर असलनन विश्व बनाएर त्यसका अग्रगण्य भूमिका खेलेका उनको पथमा सार्क संगठन बनाएर त्यसबाटै सबैभन्दा सबै देश बनाउने रणनीतिका खयालको आधार आज विधिपूर्ण छ। पालैपला हुने

अर्थसूत्र पनि पाकिस्थानमा नजानेसो भन्ने हुनेको पोको केकेर भारतले नेपाल अर्थसूत्र भएको वेलासा सार्कमा सबै गतिविधि ठप्प छन्। नेपाल अर्थसूत्र भए पनि त्यसले भारतीय निवेशन मानेर सार्कलाई पनि असलन राष्ट्रको स्थितिमा लगेएको छ। यो मरणानुसल अवस्था हो। वाद छोडेका नेपालका दलले सिद्धान्त पनि छोडेर विदेशीको आदेशमा शासन गरिरहेछन्। देखेभोगेका जति नेपालीले महन्द्र, वीरेन्द्रको स्मरण गरिरहेछन्।

सार्कमा खुला व्यापार भएपछि एक देशमा नभएको वस्तु अर्कोले किन्थ्यो। वस्तु आदानप्रदान भएपछि यस क्षेत्रमा हाइड्रो-रेन्सीको यस्तो दुलो संकट पनि पनि थिएन। श्रीलङ्काको जस्तो शकट ५ प्रतिशतले समाधान हुने थियो। युरोपसित सार्कको मुद्रा भएको भए त्यो अर्थ सहज हुने थियो। सार्क मुलुकभरि एउटै प्रवेश आशासले हुने बनाएको भए आवतजावतको गाँत बढ्यो, पर्यटन उद्योग फाट्क्याउने हुने थियो। भारतले छुट्टै पाकिस्थानसँग विचारेको सामन्तका कारण आज पुता सार्क संगठन नै धरामा पुगेको छ। भारतले रेल, बस/टुक्रा बाटो नहुँदाको समय यस क्षेत्रको व्यापार सुल्केको छ। तर भारतले सार्क संगठनको एकलौटी फाइदा भारतका समाधाननै दक्षिणएसियाई मुलुकको किन्ने पनें वातावरण बनाएको छ। यो दक्षिण एसियाको मूलमन्त्र विपरित छ। वसुधैकु कुटुम्बकम् सूत्र विपरित छ। वैदिक आशंकासै यो सूत्रहरू निष्कास भएको। दक्षिण एसिया पछाडि परेको छ। लडेर हैन, मिलेर हैन आंग बढ्दछ। आफैसले हैन प्रेमले छिटो बन्दछ।

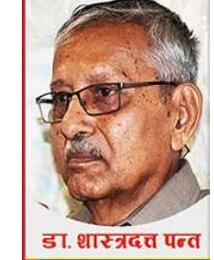
यतिमात्र हाइड्रो, भारतले भएका सामान्य हवाई मार्गहरूमा पनि अवरोध गरेको छ। नेपालले युरोपबाट जहाजबाट ल्याउने वस्तुको जहाज भारतमाथि उड्न दिएन। सार्क वैठकमा आजुन लागेको पाकिस्थानका राष्ट्रप्रमुखलाई नेपाल आजुन हवाई मार्ग दिएन। आज नेपालले तीनवटा अन्तर्राष्ट्रिय हवाई मैदान बनाएको छ तर तिनी सबैको प्रयोगगर्न भारतले अनुमति दिएको छैन।

जल, स्थल र हवाई सबै मात्र सहज भएको छण्डमा पर्यटन उद्योगो मालाउँछ। वस्तु सस्तो हुन्छ समय बचद हुने र उत्पादकता पनि बढ्दछ। अनि आर्थिक उन्नतिले गतिलिन्छ। सबै क्षेत्रमा आदान प्रदान तिब्र हुन्छ। व्यापार बढ्छ।

यातायात खर्च घट्छ। सस्तो भएपछि बाँकी विश्वसँग प्रतिस्पर्धा गर्न सकिन्छ भन्ने सोच पनि भारतकै कारण मरिसकेको छ। चीनको वी.आर.आई प्रस्तावमा पनि भारतको सहमति थिएन। नेपालले सहमति जनाउँदा भण्डे नेपाल पनि प्रहारको आखेटमा परेको थियो। आज करबवलले मनकुडयाएर बल्ल समर्थन गरेको छ।

सार्कले सही व्यवस्थापन गर्न सके विश्वमा उत्कृष्ट पर्यटन उद्योग संचालन गर्न शकन्छ। किर्नाक हिमालदेखि हिन्द महासागरसम्म पुग्थेको विचित्र भूनेत्रो छ, सभ्यताको अर्थ धरोहर छन्। नालन्, तक्षिला, विक्रमशिला, भारद्वाज आश्रम लगायत सिन्धुसभ्यता, मोहेनजोदारो र हरपाका सभ्यताका अवशेष छन्। तिब्बती प्लेटो, हिमालय श्रृङ्खला, प्राकृतिक विविधता, अन्तरजीवीय पदार्त, नदी श्रृङ्खला, हिमाल जलशक्ति देखे सक्थो करोडौं मानव निर्मित सभ्यता यहाँ छन्। सत्य, व्रता, द्वापर र कलियुगका अनेक अवशेष छन्। बुद्ध, जैन, सीता, सनयातसेन, श्रीराम, श्रीकृष्ण, हिमवतसिद्ध, भरतखण्ड, जम्बूद्वीप लगायत हजारौं महर्षि, सन्त महन्त, तपस्वी, भएको यो त्यसो वाहे मैदान एक नासर्गको हुन सक्ने पर्यटन उद्योगले नै दुलो टेवा दिन सक्छ। हिमाल र नदी श्रोत अप्रतिस्पर्धी पर्यटन उद्योग हुन सक्छ। यस्ता काम केवल सार्क मुलुकको समन्वय, एकाता, एकमतबाट हुन सक्छ। त्यो नै लयालिंग बनाउनुमा भारतको अग्रभूमिका छ।

सार्क मुलुकको आपसी द्वन्द्वले सार्क मुलुकको व्यापार सुधन नसकेको हो। खास गरेर भारतले चीन र पाकिस्थानसँग उग्र र बंगलादेश, श्रीलका, म्यानमार र नेपालसँग टालुपन देखाएका कारण आर्थिक अर्थसूत्र नसुधिएको हो। चिया र कफीमा मात्र विश्व बाजार अँडेउन सक्ने यो क्षेत्र आपसी विचारातनीमा अरुकेको छ। यसले प्रजातान्त्रिक अर्थसूत्र, पौरस्य शासन शैली, नैतिक आचरण, आदर्श जीवन शैली, आदर्श शान्ति सुक्षा लगायत विश्वको पहिलो उत्कृष्ट वैदिक मानव सभ्यतासँगै विश्वको सही र एकनासै प्रयोगबाट विश्वकोधन चैचन सक्ने अवस्था गुमाएको छ। यो केवल अर्थ र इपोपनका कारण भएको हो। आफ्नो मैत्रीको ठाउँमा आपसी छेलाबैलाका कारण भएको छ।



डा. शास्त्रप्रद पन्त

दरवार हत्याकाण्ड र गणतन्त्र बनाउने कुरा यस्ता नियतसँग गाँसिएका छन् कि तिनबाट अनेकतामा एकाता भएको नेपाल फेरि एकटु हुन नसकेको। संविधान घोषणा गर्न र हत्या हिलो गर्न दिएको भारतीय आदेश नमानेर चीनसित सुख र समृद्धि गरी ७ वटा बन्दरगाह सुविधालिन सफल भएको के पी श्रोतीको सरकारले अरु केही काम पनि त्यसै आधारमा गरेको भए नेपाल अत्यन्त परेको हुने थियो। यही कुरासँग गाँसिएका अरु केही काम पनि पार्टी सरकारले त्यही छिप्टामा गरेको भए सार्कको अर्थसूत्र भएको पनि सारभूत अर्थ राख्थ्यो। नेपालले चीन र पाकिस्थानसँग त्रिपक्षीय वार्ता गरेर पछिल्लो काठमाण्डौं-ल्लासा-दस्तामावाद सौच हिमालचक्र हवाई सेवा संचालन गरेको भए, यो विश्वकै वाहे चल्ने सेवा बनाउने र त्यसलाई युरोप र मध्यपूर्वसम्म चीनको रेल र सीपीडीसीसँग जोडेर कराची सीपोट नेपालले उद्योगमा पनि पाउने योजना बनाउनु पर्ने थियो। यो बाटोबाट मध्यपूर्व र युरोपको व्यापार गर्न नेपाललाई सहज हुने थियो तर यसलाई चीन र पाकिस्थानसँग पनि भूमिगतै नेपालले प्रयोग गर्न पाउने हक स्थापित गर्न सके भने राम्रो हुने थियो। नेपालको पूर्वको व्यापार चीनबाट प्राप्त बन्दरगाह र पश्चिमको व्यापार पाकिस्थानको कराची सीपोटबाट वाउनु सक्नेको भए उच्चतम फाइदा हुने थियो। नेपाल असलनन मुलुक भएको र सार्कको अर्थसूत्र समेत भएकाले राजा महेन्द्रले खेलेनसक्थो भूमिका खेलेको भए भारत-चीनबीच र भारत-पाकिस्थानबीच भगडा मत्वर गराउन र नेपालको भूमि अतिमरण हुनबाट पनि जोगाउन सक्ने सम्भव थियो।

# लोकतन्त्रमा यस्तो बाह्रमज्जा

हिन्दुत्व बढी भएको नेपालमा सोह्र थाइले छोएको छ। हिन्दु धर्मशास्त्रले यो वेला साँफ विधान धरमा घण्टी बजाउन प्रतिबन्ध लगाएको छ। जहाँ पुगेको छैन रथ ब्याह पुगेको छ कवि भने जस्तै भएको छ। घण्टी नै नबने पछि रथको पूजा अचना त सबै स्वाहा हुने भएजस्तो छ।

घण्टी धरमा आईतवार एउटाले घण्टी बजाईदियो। आईतवार अर्थात राँववार सोह्र श्राद्ध शुरू भईसकेको जान्दा आई घण्टी बजाउनेलाई त कावाही त गर्ने पथ्यो। घण्टाघरको घण्टी बजेको बरपरकाले सुनेको नसुने गरे। तर बल्लो गाँउ र पल्लो गाँउकाले भने राँले चूडिने गरी घण्टी बज्यो भन्दै काँतले ताली ठोके, काँतले गाली।



बेकुण भण्डारी

अचम्म, घण्टी कसले बजायो न ताली ठोकेलाई, न त गाली ठोकेलाई नै थाहा भयो। घण्टीघरको बरपरकाले नै कसले घण्टी बजायो भन्दै फोन त घुमाउँदै थिए। तर उनले घुमाएको सबै आफ्नै भाईभाईद्वारालाई पो परेछ। सबैका फोनमा घण्टी बज्यो। भाइभारदारहरू वौडा वौड गरेर ठूलै वित्वास परे जस्तै गरी घण्टीघर पुगे। चीन पुगेका घण्टीका सार्कदारहरू पनि वौडोडि गरेर घण्टी घर आउन थाले। आधारातमा कसले कसलाई चिने वा चिनेनन् थाहा छैन। तर घण्टीघरमा घण्टी बजाउनेलाई चिन्ने सकेनन्। त्यही सबै गृहार गृहार मागिरहेका थिए। इजरायल र प्यालेस्टिनले राष्ट्र संघमा आफ्नो अस्तित्व के हो भन्दै गृहार मागे जस्तो। घण्टीका भाइभारदारहरू तँछाड र मँछाड गर्दै थिए। कोही हाई काँतले लिखा परेको टाउको कन्याउँदै थिए। कोही वाई वाई वा भन्दै कसैलाई सराउँ थिए। प्रविधिको जमाना छ नि। भाइभारदार भन्दा बढी त नारदमुनिहरू नै थिए। नारदमुनिहरू एकाएकै बजाउँदै थिए। नारायण नारायण यो यस्तो किन भयो? एउटाले नारदमुनिलाई भनियो। के? के होला भनेको? अब के हुन्छ हेरे जा। विचार नारदमुनि नौ दवा पथ्यो। सोह्र श्राद्ध भनेको थाहा छैन? जेहोस, घण्टी बज्यो कि बजेन। तर मुटु भने बाँजेन रथ्यो। एक कान दुई कान मैदान भईयो घण्टी बज्दा कुरा। घण्टीघरका भाइभारदारहरू आफ्नै तीन छरक परेको थिए। किनकी घण्टीघरमा त्यसै घण्टी बजेको हैन रेछ। घण्टी घरको एउटा भकारी नै गावथ हुने घण्टी बजेको छैन। भकारी नै गावथ हुने गरी घण्टीघरको मुलीले धनको चुली बहाएपछि। सोह्र श्राद्ध हो कि छितिस श्राद्ध घण्टी त बजिहान्छ। वरु कसो शंख पनि बजाएपुन। शंख नै बजाउने गरी पुगेका केही इष्टमित्र भने मामाको धनमा फुपुको श्राद्ध गर्दै थिए। त्यो देखेर नारदमुनिलाई के चाँहियो? भए नभएको फलाबै बकुडामामा आराम गरिरहेका विष्णुका छेउ पुगिहाले नि। घण्टीघरमा सोह्रश्राद्ध गर्न पुगेका भाईभारदार शंखतार गर्दै घण्टी बजाईरहेका छन्, मध्यरातमा। सुविचका बथान राम राम सत्य भन्दै छन्। जीविराम होक ठण्डाराम वृद्ध सार्कको छैन। नारदमुनि प्रेन सार्कको छ। उता विष्णु मुसुमुसु हाँसिरहेका छन्। पृथ्वीलोकको रथमा पुगेर घण्टीघरमा घण्टी बजाउन लगाउने उनीपनि कहाँ कमका छन् र? पाँचपाण्डवका मामा जस्तै छन्। पासा पालन राम्ररी जानेका। पासा नबलेले तर अज्जाले खेलाउने उनलाई राम्रै थाहा छ कि सोह्र श्राद्धका कसको श्राद्ध गर्दा टिक हुन्छ, कसको छैन। त्यसैले मुस्कान नछाडेका उनी पृथ्वीलोक नै स्वर्ग देखिसकेका छन्। अब सार्कले के सार्कले भने कुराको लेखाबि गनुं पछि भन्दै उनले छितिस जीवीको टिकी नै छिराईदिएका रहेछन्। त्यही टिकी लाग्दा रथ र छेउ पो शंखतार सहित घण्टी घरेछ। के होला? न्यायको लागि कस्तो घण्टी बज्छ नै थाहा छैन। आफूले गरेको टिक अरुले गरेको बोटक भन्ने न्यायाधिहारहरू आईसकेपछि। उनीहरूले बोलेसी बोली बोली उतर तर पानी बगेको छ भने जस्तै हो। साम दाम शब्द भैर प्रयोग गर्ने न्यायालयका टिकहरूले आफू अनुकूल गर्नाले पनि कहिले घण्टीघरमा बजे कहिले सानेकोको घरतिर वारुद पडिन्छ। सोह्र श्राद्धमा आजुन नै उता गएपछि हुन्छ के? कागले कान लथो थाम्दमा काने नछाडी कागको पछि लाग्ने सार्कको ठाउँमा बालेको हो? मान्छे बेच्ने देशका पनि राजतन्त्र भएपछि हल्ला खल्ला त हुने पर्यो नि। यस्ताबुको घण्टीघरमा बसेर गृहार मागेर मात्र हुँदो रहेनछ। समुद्रमन्थन गर्न कुरेर बसेका सुविचका सेनाहरूले त्यतिकै सलबलाई रहेका छन्। नारदमुनिहरूका विभिन्न मुखुण्डोघारी पनि घण्टीघरमा रातोको फेडा समाउउन खोजिरहेका छन्। डरले थरथर काँपेर भएपनि न्यायका लागि लड्ने हो भन्ने पनि हो। आफूले कति अन्याय गरे। कतिका खेतखेत सकियो भन्ने कुरा पनि थाहा पाउनु पथ्यो। छलछाम र लुंछलुंछी नगर्ने हो भने त न त विष्णु स्वर्गमा हाँदै हुन्थे। नत सुविचहरू दलबल सहित समुद्र मन्थन गर्न आउँपुन पनि थियो। जे होस, चोरको सुटा कट भने वित्तिकै उठाएको जस्तो। हरेहरूले के गर्न खोज्ना हो पनि थाहा छैन। न्यायका लागि लड्नु भन्ने बोली न बोलन परियो। कसको न्यायका लागि हो भने कुरा त पानी जतिकै छल्लै छ। अब गृहार गृहार भन्दै गृहार मानन नपरोस। बाबा बथानमा वोका एक दुई थान त अटलान तर सँधे नअटने भएपछि गृहार त लगाउने पथ्यो। मान्नु बाहेक के हुन्छ र? लोकतन्त्र पनि अचम्मको छ, जसमा गणतन्त्र पनि मिसाएपछि के चाँहियो? ठूलो दलपतिहरू आपसमा मिलिन्छ, भगडा गर्छन्। एकबेलालाई खुदग्याउन पनि छोड्छन्। अन्तमा सबै चुप। सेट्टर र मिलिमत लोकतन्त्रको सबैभन्दा ठूलो विशेषता बनेको छ। बाह्रमज्जा भनेको यही हो।

# पञ्चाङ्ग कर्माचार्य जातिले तोक्ने



पञ्चाङ्ग पात्रो अनुसार सबै चाडबाड टिक-टिक मनाउँदै आएका थियौं। उहाँपछि पात्रो विचामा आइरथ्यो, अब कर्माचार्य समाजले नै तिथि, मिति तोकेर चाडबाड मनाउने निष्कर्ष निकाले भन्दै उडबाम कर्माचार्यले देशको आठौँ दिन तलेजु भवानीको जात्रा हुने भएकोले आठौँ दिन शुभम निशुभको प्रतिकमानी बनि दिनु पर्छ। स्याकोः त्याको पनि त्यही

कर्माचार्यले कर्माचार्य समाज, जोशी समाज र राजोपाध्याय समाजले तिथि, मितिबारे चाड दिनेछे भनेपछि ललितपुर कर्माचार्य समाजका अध्यक्ष वासुदेव कर्माचार्यले हामी पाटामा २६ खलकको समूहले सामूहिक निष्कर्ष निकाले पछि हामीले निर्णय सुनाउँदा भन्नुभयो।

दशै, तिहार, छठ जस्ता पर्वहरू कुन-कुन तिथि र दिन मनाउने बारे अन्वील व्यापन छ। तन्त्र मन्त्र साधनाले देशको रक्षा हुने कार्यमा तल्लीन कर्माचार्य समाजले केही न केही आफ्नो कर्तव्य निर्वाह गर्नुपर्छ भन्ने कुरामा प्रकाश पाई सभापतित्व ग्रहण गर्नु हुने सिद्धि बहादुर कर्माचार्यले कर्माचार्य समाज नेपालको गौरव र सौभाग्यशाली जाति हो भन्दै यस जातिले काठमाण्डौं उपत्यकाका प्रसिद्ध मन्दिरहरूमा विधि बस्तीले विशेष कर्म साधना गरेर धर्म संस्कर्तिको रक्षा गर्दै आएकोले कर्माचार्य भनेका हुन भन्नु भयो। अब चाड पर्व बारे ठोस निर्णय गर्न हामीले नै यसको निर्णय गरेर जन जागरण ल्याउनु पर्छ भन्नुभयो। जय कुमारी! जय तलेजु भवानी!

**SIPRADI TWO WHEELER PRODUCT SEGMENTS**

**MAK LUBRICANTS**

**सम्पति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभागको सूचना**

अपरराज्यस्य कार्यबाट सम्पति आर्जन गरी त्यस्तो सम्पतिको वास्तविक प्रकृति, स्रोत, स्थान, निःसर्ग, कारोबार, सम्पत्ति एवम् सो सम्पति उपकरण अधिकार हुकाउने, छुट्ट्या वा बन्दने, अन्तगणन वा हस्तान्तरण गर्ने, प्राप्ती, प्रयोग वा धारण गर्ने समेतका कार्य गरी गराई सम्पति शुद्धीकरणको कसुर (Money Laundering) र आतंककारी वा कृषि वा सहकारको प्रयोग जनका लागि कुनै पनि प्रकारले सम्पति विधि सङ्कलन, सहयोग वा सहजीकरण गरी गराई आतंककारी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी कसुर (Terrorist Financing) गर्नु नगराउन सम्पतित्व वैधान सृष्टि गरिन्छ। उल्लेखित कसुर मुग् गरेको अवस्थामा सम्पति शुद्धीकरण (निसी लाउन्डरिङ) निवारण ऐन, २०६५ को दफा ३० बमोजिम सजाय हुनेछ।

**सोपल सरकार**  
प्रधानमन्त्री तथा लक्ष्मिप्रियकाको कार्यालय  
**सम्पति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभाग**  
पुष्पको, ललितपुर

